

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİNANSMAN ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BANKALARDA RİSK YÖNETİMİ:
BASEL I, BASEL II UYGULAMALARI

NESLİHAN TOPCU

050404005

ANKARA,2007

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİNANSMAN ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BANKALARDA RİSK YÖNETİMİ:
BASEL I, BASEL II UYGULAMALARI

NESLİHAN TOPCU

050404005

PROF. DR. HASAN KAVAL

ANKARA, 2007

07/01/2008

T.C.
Atılım Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

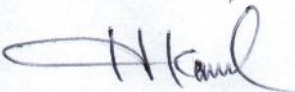
Neslihan Topcu' ya ait Bankalarda Risk Yönetimi: Basel I , Basel II Uygulamaları
adlı çalışma, jürimiz tarafından Finansman Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS
TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(Başkan) Prof. Dr. Remzi Örtten

(Üye) Prof. Dr. Erfuğrul Çetiner

(Danışman) Prof. Dr. Hasan Kaval

İÇİNDEKİLER

ÖZET ABSTRACT

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu	1
1.2. Tezin Amacı	1
1.3. Konunun Önemi	2
1.4. İzlenen Yöntem	2
1.5. Karşılaşılan Sorun ve Sınırlılıklar	2
1.6. Tezin Genel Planı	3

İKİNCİ BÖLÜM RİSK KAVRAMI VE BANKACILIK İÇİN ÖNEMİ

1. Risk nedir? Niçin Yönetilmelidir?	4
2. Bankacılıkta Riskler ve Önemi Nedir?	10
3. Risklerin Kaynakları ve Türleri	11
3.1. Likiditeye Yönelik Riskler	11
3.1.1. Refinansman Riski	11
3.1.2. Tahsilâtlarda Gecikme Riski	12
3.1.3. Beklenmeyen Çekilişler Riski	12
3.2. Karlılığa Yönelik Riskler	12
3.2.1. Kredi Riski	12
3.2.2. Faiz Oranı Değişim Riski	12
3.2.3. Piyasa Fiyatı Değişim Riski	14
3.2.4. Kur Değişim Riski	15
4. Yapılan Plasmanlarda ve Kaynak tedarikinde Risk Nasıl Doğar?	17
4.1. Kaynakların Kullanılmasında	17
4.1.1. Kredilerin Kullanılmasında	17
4.1.2. Alım- satım Amaçlı Menkul Kıymet Plasmanlarında	19
4.1.3. Satışa Müsait Varlık Olarak Finansal Yatırımlarda	21
4.1.4. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklarda	22
4.1.5. Diğer Bankalara Mevduat Yatırım veya Para ve Sermaye Piyasalarına Doğrudan Para Satımında	23
4.1.6. Bankaların İştirakte Bulunmasında	23
4.2. Kaynak Tedarikinde	23
4.2.1. Mevduat Kabulünde	23
4.2.2. Tahvil İhracında	24
4.2.3. Diğer Menkul Kıymet İhracında	25
4.2.4. Başka Banka ve Kredi Kurumlarından Kredi Kullanılmasında	25
4.3. İşlemlerin Gerçekleştirilmesinde Oluşan Riskler (Operasyonel Riskler)	25
4.3.1. Banka İçi Hile ve Suiistimaller	27
4.3.2. İstihdam Uygulamaları İş Mevzuatı ve İşyeri Güvenliği	27
4.3.3. Banka Dışı Hile ve Suiistimaller	27
4.3.4. Yetersiz ve Başarısız İçsel Süreçler	28
4.3.5. Yetersiz ve Başarısız Sistemler	28
4.3.6. Dışsal Olaylar	28

5. Risk Yönetim Sürecinin Aşamaları	28
5.1.Risklerin tanımlanması	28
5.2.Risklerin Ölçülmesi	28
5.3.Uygulama	28
5.4.Takip ve Değerlendirme	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RİSK YÖNETİMİNDE SERMAYENİN ÖNEMİ VE SERMAYE YETERLİLİĞİ

1. Sermaye ve Sermayenin Fonksiyonları	29
1.1.Kuruluş ve Faaliyete Başlama Fonksiyonu	32
1.2. Finansman Fonksiyonu	33
1.3. Garanti Fonksiyonu	34
1.4. Dağıtılacak Karın Paylaştırılmasında Ölçü Olma Fonksiyonu	34
1.5. Girişilebilecek Faaliyetlerin Ölçüsünü Belirleme Fonksiyonu	35
2. Basel I Düzenlemelerine Göre Sermaye Yeterliliği	35
2.1.Tarihçesi	35
2.2. Sermaye Yeterlilik Oranının Bileşenleri	38
3. Basel II Düzenlemelerine Göre Sermaye Yeterliliği	51
3.1. Gerekçesi	51
3.2. Basel II 'nin Basel I'den Farklılıkları	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KREDİLENDİRMEDE SERMAYE YETERLİLİĞİ

1. Krediler ve Banka İçin Önemi	57
2. Kredilerin Sermaye Düzenlemeleri Çerçevesinde Türleri	58
2.1. Perakende Krediler	58
2.2. Konut Kredileri	58
2.2.1. İpotekli Konut Kredileri	59
2.2.2. İpotekli Ticari Amaçlı Krediler	59
2.3. Kurumsal Krediler	59
3. Kredi Kullanılmasında Gerekli Sermayenin Belirlenmesi ve Örnekler	60
4. Kredi Riskinin Ölçülmesi	67
4.1. Standart Yaklaşım	67
4.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	69
4.2.1. Kurumsal Krediler	71
4.2.2. Hazine ve Merkez Bankalarından Kullanılan Krediler	71
4.2.3. Bankalara Kullanılan Krediler	71
4.2.4. Perakende Krediler	71
4.2.5. Ortaklık Payları	71
5. Kredi Yönetiminin Esasları	72
5.1. Geleneksel Kredi Yönetiminin Esasları	72
5.2. Kredi Türevleriyle Kredi Yönetiminin Esasları	74
5.2.1. Toplam Getiri Swapları	75
5.2.2. Kredi Opsiyonları	75

5.2.3. Kredi Temerrüt Swapları	75
5.2.4. Krediye Dayalı Tahviller	76
5.2.5. Teminatlı Borç Yükümlülükleri	76

BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	77-79
---	-------

KAYNAKÇA

GCCRIIS

ÖZET

Türk finans sisteminde bankalar çok büyük bir paya sahiptir. Bankalar üstlendikleri fonksiyonlara bağlı olarak da ekonomide son derece önemli işlevlere sahiptirler. Bankalar bir yandan önemli işlevleri olan kaynak ihtiyacı olan kesimleri finanse ederken, diğer taraftan aktaracağı kaynakları elde etmeyi amaçlarlar.

Bankaların ağırlıklı olarak yabancı kaynakla çalıştığı düşünüldüğünde başkalarının parasıyla çalışan bankaların güven kurumları olarak ciddi yükümlülükler taşımaktadırlar. Bu sebeple risk yönetimi bankacılık sektörü açısından çok önemlidir.

Bankalar daha riskli alanlarda faaliyet göstermeleri sebebiyle risk ve riski yönetme kavramları daha çok önem taşırlar. Bundan dolayı daha dikkatli risk ölçümlerinin yapılması, riskten korunmak için daha yeni tekniklerin kullanılmasına gerekmiştir. Ayrıca son dönemlerde Uluslar arası Ödemeler Bankası bünyesinde konuya ilişkin düzenlemeler yapılmış olup, Türk bankalarını da bu düzenlemelere uymak zorunda kalacaktır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; giriş yapılarak tezin konusu, amacı, önemi, yöntemi ve genel plan hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde riskin ne anlama geldiği ve bankacılıkta karşılaşılan riskler, üçüncü bölümde sermaye yeterliliği rasyosunun doğuşu ve bu çerçevede Basel I ve Basel II kriterlerinin bankacılık sektöründe uygulanışı dördüncü bölümde bankaların en önemli aracı krediler tanımı ve kredi riskinin ölçülme yöntemleri ve bu yöntemlerden standart yaklaşıma göre ayrılması gereken sermaye miktarı ve beşinci bölümde ise sonuç v öneriler bulunmaktadır.

Bu çerçevede esas olarak 2000'li yıllarla birlikte Türk Bankacılık Sektörünün en önemli gündem maddeleri arasına giren risk yönetimi önemini giderek arttırmaktadır. Bu sebeple Türk Bankacılık sistemi Basel kriterleri çerçevesinde Risk yönetimi sürecini başlatmış olup, Basel düzenlemelerine geçiş için gerekli düzenlemeleri yapmaktadır. Risk yönetimi daireleri tarafından izlenen ve geliştirilen rating sistemleri kredi değerlendirme raporları ile Basel düzenlemeleri kabul edilerek bu sistemi sindirebilecek bankacılık sistemleri oluşturularak bankaların daha sağlam bir sermaye yapısına ulaşması hedeflenmektedir. Bankaların en önemli aracı kredidir. Bu yüzden bankalar kredi riski üzerinde yoğunlaşmış olup, ne kadar az kredi batırırsa o kadar kar elde edeceğinin bilinciyle kredi riskinin ölçülüp, sermaye yeterlilik düzenlemeleri üzerinde yoğunlaşmıştır.

ABSTRACT

Banks are the most important element in financial markets. Banks have lots of important tasks with their functions. Banks both finance markets which demands funds and take funds from the suppliers. In addition to these banks should create funds to improve their processes.

Banks work with liabilities so they take some of responsibilities. So that risk management is very important for banks.

According to banks risk concepts are very important . Because they keep on their functions in the risky areas. Therefore there should be risk measurement techniques and risk management strategies. Moreover, Bank for International Settlement -BIS makes some regulations for risk management. So Turkish Bank System should adapt this system for avoiding risks which comes from markets or themselves.

Our thesis consists of five parts. In the first part, thesis consists thesis's subject, thesis's aim, thesis's importance thesis's limits and plan. In the second part I try to explain about risks that banks meet, in the third section I try to explain about capital and Basel I and Basel II. In the fourt section there is credit risk that is explained around Basel I and Basel II. At the end of our thesis, there is concluding section.

At this point, since 2000 Turkish Bank System has started to give importance to the risk management. So Turkish Bank System starts to work in the Basel System because of avoiding from the risks . Banks point of the credit risk . Credit is the most important function of banks . More their credit not fail more they earn money. So that banks should give importance to rating system and capital regulations.

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Tez Konusu

Tezin konusu Bankalarda Risk Yönetimi: Basel I, Basel II Uygulamalarıdır.

1.2. Tezin Amacı

Günümüzde bankaların faaliyet gösterdikleri piyasadaki başarısının önemli ölçütleri arasında, üstlendiği riskleri ne derecede yönetebildiği, çalkantılı dönemleri zarara uğramadan ne derece atlatabildiği, yeni ortamlara hangi hızla ayak uydurabildiği gibi risk yönetimini ilgilendiren konular bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; belirsizlikleri ve belirsizliklerin getireceği olumsuz etkileri mümkün olan en alt düzeye indirmeyi sağlayan süreci belirleyebilmektir. Bankacılık temelde riski yönetme faaliyetidir. Risk yönetiminin amacı ise piyasaların yaşadığı olağanüstü durumlarda bankanın karşı karşıya kalabileceği zarar büyüklüğünü önceden ölçebilmek ve olağanüstü durumlara hazırlıklı olmaktır. Bankalar, yaptıkları işlemlerde oluşabilecek riskleri belirleyip özellikle kredi işlemlerinde oluşacak risk türlerini belirleyerek bu risklere karşı önlem almayı amaçlarlar. Uluslar arası piyasaların birbirlerini etkilediği günümüzde bu etkilenmeyi en azından daha az riskle kapatabilmek için ülkeler Basel disiplini adı altında piyasaları belirli kurallarla kontrol altına almayı hedeflemiştir.

1.3. Konunun Önemi

Piyasalarda oluşan dalgalanmalar, artan rekabet vb.gelişmeler banka yönetiminin oluşturduğu risk yönetimi sürecinin bankaların güvenli ve istikrarlı bir çalışma ortamı açısından önemini ortaya koymaktadır. Bankalar ekonominin en önemli taşıdır. Ekonominin dayanıklı olabilmesi sağlam bankacılık sistemiyle gerçekleşir. Bu sebeple bankacılık sisteminin oluşacak riskleri en aza indirip bu risklerle varlığını sürdürebilme yeteneğine sahip olması finansal piyasaların canlılığı açısından çok önemlidir.

1.4. İzlenen Yöntem

Literatür taraması adı altında kitap, dergi makale ve internet sayfalarından yararlanılmış, konu ile ilgili yetkili kurum ve kuruluşlarda görevli kişilerden gerekli bilgiler alınmıştır.

1.4. Karşılaşılan Sorun ve Sınırlılıklar

Günümüzde bankalar çeşitli nedenlerden dolayı birçok risk ile karşı karşıyadır. Bankalar yaptıkları her işlemde riskle karşı karşıya kalırlar. Bu yüzden karşılaşılan riskleri kontrol altına alabilmek çok güçtür. Riskin bilinmesi ölçülmesi, risk gerçekleşmeden alınacak tedbirler ile gerçekleştiğinde yapılacakların belirlenmesini sağlayarak olası risklere karşı hazırlıklı olması için bankaların riskleri ölçülebilir hale getirmesi gerekir. Bankalar karşılaştıkları riskleri ölçebilmek için birçok model geliştirmiştir. Fakat geliştirilen bu modellerin somut örneklerle açıklanması zordur. Türkiye'deki bazı bankalar içsel derecelendirme ya da standart yaklaşım kullanarak karşılaştıkları riskleri ölçüp, bu risklere karşı önlemler alma yoluna giderken, bazıları halen derecelendirme yapamamakta ya da nasıl yaptıkları hakkında somut bilgi

alınmamaktadır. Bu durum bu tez çalışmamızı canlı uygulamalarla örneklememizi olanaksızlaştırarak, sınırlama oluşturmaktadır.

1.5. Tezin Genel Planı

Tez 5 bölümden oluşmaktadır. Buna göre;

1.Bölüm; tezin konusu, amacı, önemi, izlenen yöntem, karşılaşılan sorun ve sınırlılıklar içeren giriş bölümüdür.

2.Bölüm: Bu bölümde riskin ne anlama geldiği ve yönetilmesinin önemi ile bankacılıkta riskler ve yapılan faaliyetlerle birlikte ortaya çıkan her bir risk ve bunların bankalar için önemi olan risk kavramı ve bankacılık için önemi adlı bölümdür.

3.Bölüm; Bankaların risk yönetimi için sermayenin önemi ve sermaye yeterliliği düzenlemeleri, uluslar arası bankacılık sisteminde oluşan Basel kriterlerinin doğuşu ve bankacılık sistemi için önemini içerir.

4.Bölüm: Bankacılık faaliyetlerinden en önemlisi olan kredi riskinin sermaye yeterlilik düzenlemeleri çerçevesinde belirlenmesi ve ölçülmesidir.

5.Bölüm: Sonuç ve Öneriler

2. BÖLÜM

RİSK KAVRAMI VE BANKACILIK İÇİN ÖNEMİ

1. Risk Nedir? Niçin Yönetilmelidir?

Risk kavramının dile getirilmeye başlanması 14-15. Yüzyıllara uzanmakla birlikte, risk konusundaki esas çalışmaların rönesans döneminde başladığı görülmektedir.

17. yüzyılın ortalarında ünlü Fransız matematikçisi Pascal kendisine sorulan bitmemiş bir şans oyununda oyuncuların biri önde iken, iki oyuncu arasında payın nasıl bölüşüleceği sorusu karşısında oluşturduğu mantık ve geliştirdiği teori (bugün kullanılan olasılık teorisinin benzeridir.) Bugün ulaşılan risk kavramının en önemli temellerinden birini atmıştır. Bu sayede insanların ilk kez rakamların yardımı ile karar verebilip gelecek için tahminde bulunabilecekleri düşünülmüştür.¹

Risk yönetimi felsefesi; risklerden korkmak ve kaçmaktan çok, risklerin bilinçli bir şekilde alınması ve etkin bir şekilde yönetilmesi yönünde olmalıdır.² Bu felsefe çerçevesinde risk yönetimi gelişimini sürdürmüştür.

19.yüzyılda, Abraham de Moivre çan eğrisi olarak da bilinen normal dağılım yapısını ortaya attı ve standart sapmayı keşfetti. Oyun teorisinden kaos teorisine kadar, bugün risk yönetiminde kullanılan olguların temeli 17-18.yüzyıllardaki gelişmelere dayanmaktadır.

¹ Şenol Babuşçu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, 4C Basım Hizmetleri,2005,s.5-6

² Meryem Fıkrkoca, **Bütünsel Risk Yönetimi**, Ankara, 2001, s. 24

Risk yönetimi kavramı araştırılırken son yirmi yıllık zaman dilimine bakıldığında uluslar arası mali piyasalar ve bu piyasaların temel ögesi olan bankacılık sistemlerinde önemli değişimlerin yaşandığı gözlenmektedir.³

Bu gelişmelere farklı bir boyut getiren tez ise 1952 yılında, Harry Markowitz tarafından ortaya konmuştur. Markowitz riski ölçme konusunda adım atarak optimal portföy oluşturma tekniklerini formüle etmiştir. Daha sonra James Tobin, 1958 yılında Markowitz'in teorisine en likit ve risksiz varlık olan nakit parayı da katmıştır. Tobin'e göre yatırımcılar temelde yaptıkları tercihlerinde birikimlerini risksiz bir yatırım aracı ve riskli varlıklardan oluşan bir portföye bölüştürmektedirler.¹

Evrenin doğası gereği bilinmeyenlerden kaynaklanan riskler her zaman olacaktır. Önemli olan bu risklerin olabileceğini öngörmek, kabullenmek ve önlemler geliştirmektir. Bilinmeyenler sayesinde bazen gelecekte kazanımlar da elde edebiliriz. Risklerin varlığını bilmek risklere karşı önlemler geliştirmemizi sağlar.⁴

Risk yönetiminde önemli kilometre taşı " 1988 Basel sözleşmeleridir. Bankaların kredi risklerini kapsayan bu düzenleme zaman içerisinde finansal piyasalardaki gelişmelere yanıt verecek şekilde bir çok kez gözden geçirilmiş ve takip eden düzenlemeler için önemli bir basamak oluşturmuştur.⁵

³ Evren Bolgün, Barış Akçay, Risk Yönetimi Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları, Scala Yayıncılık, 2005 s.373

⁴ Şenol Babuşçu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, 4C Basım Hizmetleri,2005,s.5-6

⁵ Evren Bolgün, Barış Akçay, **Risk Yönetimi Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları**, Scala Yayıncılık, 2005 s.385

Risk yönetimi, risklerden kaçmaktan ziyade strateji ve planlar ortaya çıkararak riskleri azaltıp süreci kendi lehimize çevirmektir

Sokakta rastladığımız insanlara rasgele 'risk' kavramından ne anladıklarını sorsak, aldığımız cevapların muhtemelen hepsinden şu ortak noktaları yakalamak mümkün olurdu:

- i) öncelikle risk, geleceğe ilişkin belirsizlikleri çağrıştıran bir kavramdır.
- ii) İkincisi risk, bu belirsizliğin içinde 'olumsuz', beklentilere ' ters' bir şeyin ortaya çıkması ihtimalini akla getirmektedir.

Risk ; beklenen bir sonuçtan ne kadar saptığımızın göstergesidir. Kurduğumuz ticari işletmenin piyasada tutunabileceği gibi aynı ihtimal iflas edeceğimiz sonucunda da vardır. Fakat biz piyasa araştırması yapıp aleyhimize olabilecek sonuçları sayısallaştırırsak risk yönetiminde hayli ilerlemiş sayılırız. Aleyhimize olacak ihtimali azaltabiliriz.

Bu çerçevede risk yönetimini de en basit haliyle, ' geleceğe ilişkin belirsizlikten aleyhimize bir sonuç çıkması ihtimalini azaltmak veya lehimize bir sonuç çıkması ihtimalini güçlendirmek için bilinçli olarak önlem almak' şeklinde tanımlamak yanlış olmayacaktır. ⁶ Bunun ışığında riskle ilgili kavramları şu şekilde sıralayabiliriz:

Belirsizlik: Lehte ve aleyhte olası sonuçların dağılımıdır. Dağılım ne kadar yaygınsa belirsizlik, risk o kadar fazladır. Gelecek belirsizdir. Belirsizlik yoksa risk de yoktur.

⁶ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006,s.1-2

Tehlike: Risklerin istenmeyen gerçekleşmesi, zarar etme olasılığıdır.

Fırsat: İstenenin gerçekleşmesi, risklerin veya olumsuz sonuçlarının bertaraf edilip, kar etme olasılığıdır.

Risk: Beklenilenin, istenenin gerçekleşmemesi, beklenmeyen, istenmeyen ortaya çıkması ihtimalidir.

Yıllardır var olan riskin yönetilmesinin elbette amaçları vardır. Özellikle mali piyasalarda oluşan dalgalanmalar risk yönetiminin önemini daha çok arttırmıştır.

Uluslar arası mali piyasalar 1980 ve 1990'lı yıllarda önemli bir geçiş dönemi yaşamıştır. Bu dönemde bankacılık işlemlerinin sayısındaki artış ve işlemlerin daha karmaşık hale gelmesi, rekabetin artması, piyasalardaki belirsizlikler bankaların daha büyük ve çeşitli mali risklerle karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. **Küreselleşme**, bu dönemde yaşanan en önemli değişim, uluslar arası piyasaların küreselleşmesidir. Bütün dünyadaki piyasalar, sermayenin serbest dolaşımındaki engelleri zaman içinde ortadan kaldırarak daha geniş bir piyasa şekline dönüşmüşlerdir. Piyasaların yoğun etkileşimine örnek olarak Asya Krizi oldukça önemli bir yere sahiptir. Asya Krizi'nin başlangıcı, 1997 Temmuz ayında Tayland para birimi olan Baht'ın %40 oranında devalüe edilmesi olarak kabul edilmektedir. Bu devalüasyonun etkisi ile Malezya ve Endonezya paraları da devalüe olmuştur. Singapur ve Hong Kong gibi ülkeleri de sarsan kriz, son olarak Güney Kore'yi içine alarak dünya ekonomisini tehdit eder boyuta ulaşmıştır.

Geçiş döneminde karşılaşılan değişimlerin bir diğeri, uluslar arası piyasaların giderek daha oynak olmasıdır. Piyasa fiyatlarının inişli çıkışlı bir seyir izlemesi anlamına gelen piyasalardaki oynaklık arttığında piyasa katılımcıları da daha büyük belirsizlik ve buna bağlı risklerle

karşı karşıya kalmıştır. Uluslar arası piyasalardaki oynaklığın sonucu 1990'lı yıllarda finansal sistemlerde sık sık yaşanan krizlerle kendini göstermiştir.

Tablo:1 Dünyada yaşanan Finansal Krizler ve Sonuçları

Tarih/Yer	Sonuç	Maliyet	Maliyet(GSMH %)
1990-2003 japonya	Batık Kredi, varlık değer düşüşü	550	14
1990'lar Çin	Kamu bankaları tasfiyesi	498	47
2001-2003 ABD	Kurumsal iflaslar	300	3
1984-1991 ABD	Banka iflasları	150	2,7
1998 G.Kore	Bankacılık yeniden yapılanma	90	28
1995 Meksika	Bankalara sermaye desteği	72	17
1980-1982 Arjantin	Finansla kurum iflasları	46	55
1997Tayland	Bankacılık krizi	36	32
1977-1985 İspanya	Bankaların kamulaştırılması	28	17
1997Malezya	Bankacılık krizi	25	35
1991-1994 İsveç	Banka kurtarma	15	4
1994 Venezuela	Banka iflasları	14	20
1994-1995 Fransa	Credit Lyonnais	10	0,7

1.Şekil. Şenol Babuşçu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı,4C Basım Hizmetleri,2005,s.10

Mali piyasalarda dünyanın herhangi bir yerinde oluşan kriz diğer ülkeleri de etkilemektedir. Bunun sonucu olarak risk yönetiminin önemi artmıştır. Ülkeler mali piyasaların dalgalanmalarından korunmak sebebiyle ortak hareket etme yoluna gitme kararı almışlardır. Bu ortak kararlar sayesinde bankacılık sektörü de belirli kurullarla yönetilme yoluna gitmiş ve krizin bir nebze de olsa önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Bankacılık açısından bakıldığında risk en yalın haliyle bankanın zarara uğrama olasılığıdır. Risk perspektifiyle irdelendiğinde, bankanın zarara uğraması için örneğin illa bir kredinin geri dönmemesi gerekmez. Yüksek riskli A firması ile düşük riskli B firmasına aynı faiz oranı ile kredi verirsiniz, her iki krediyi de vadesinde faiziyle tahsil etseniz bile, fiyatlamayı doğru yapmamak suretiyle, bankayı zarara uğrattınız demektir. Bankacılıkta 'risk ve getiri' birlikte düşünülmeli, birlikte yönetilmelidir.

Risk yönetiminin amacı, bankanın risk almasını önlemek değildir. Tam tersine bankacılık risk alma işi olduğundan, risk almaktan kaçarak bankayı yaşatmak zaten söz konusu olamaz. Bankacılıkta risk yönetiminin iki temel hedefi vardır.

- i) Bankanın finansal performansını iyileştirmek,
- ii) Bankanın karşılanması ve kabulü mümkün olmayan ölçüde büyük zararlarla karşılanmasını önlemek.

Kuşkusuz her ticari işletme gibi bankalarda da temel amaç, eğer özel bir misyon söz konusu değilse, nihai olarak karı maksimize edip hissedarlarca yatırılan sermayeye en iyi getiriyi sağlayabilmektir. Bu ise ancak yüksek finansal performansla sağlanabilir. Dolayısıyla bankacılıkta risk yönetimini, bankanın kurulup faaliyete geçirilmesindeki temel amaçtan soyutlamak imkansızdır. Risk yönetimi olsa olsa finansal performansın ölçümünde, 'aktif getirisi' (net kar/ toplam aktifler) veya 'öz varlık getirisi' (net kar / toplam öz kaynaklar) gibi mali tablolardan üretilen geleneksel finansal oranlar yerine, daha sağlıklı olan 'riske göre düzeltilmiş getirileri ' (risk adjusted returns) esas alabilir.

Bankacılık denetim otoritesinin risk yönetiminden beklentisi ise, bankanın sermayesiyle orantılı risk almasını sağlamak ve işler ters

gittiğinde ortaya çıkacak zararın sermaye ile karşılanabilmesini bugünden sağlamak, diğer bir ifade ile beklenmedik durumlarda ortaya çıkacak zararın, öz kaynaklarla karşılanamayıp, yabancı kaynaklara -halktan toplanan mevduata - sirayet etmesini önlemek için bugünden önlem alınmasını sağlamaktır. Bu ise bankalarda çok iyi risk yönetim sistemlerinin kurulması ve devamlılığının sağlanması ile mümkün olabilir.

İyi bir risk yönetim sistemi aynı zamanda, eğer bankanın risk alma imkanı ve yatırım fırsatı varsa sermayenin atıl tutulmasını da engelleyecek bir sigortadır. Bu anlamda denetim otoritesinin risk yönetiminden beklentisi ile banka hissedar ve yöneticilerinin risk yönetiminden beklentisi arasında çelişki yoktur. Risk yönetim sistemleri ve riske dayalı sermaye yeterliliği düzenlemelerini, uyulması zorunlu sıradan mevzuattan farklı kılan husus da budur. Bankalar sadece mevzuata uymuş olmak için veya yaptırım korkusu ile değil, banka ve hissedarların selameti için bu düzenlemeleri yaşama geçirmelidir.

Risk yönetim sürecinde özellikle karşı karşıya gelinebilecek risklerin tanımlanması gerekir. Bu riskler sektörden sektöre farklılaşır. Müşteri profili, faaliyet gösterilen piyasa ve coğrafya çeşitliliklerine göre riskler de farklılaşır. Haliyle tanımlanmayan risk yönetilemez.

2. Bankacılıkta Riskler ve Önemi

Karlılığa ve likiditeye ilişkin kararlar daima belirsizlik koşulu altında alınırlar. Bu belirsizlik koşulu altında alınırlar. Bu belirsizliği gidermek üzere tahminde bulunulur. Tahmin ile gerçekleşmenin aynı ölçülerde olmaması, veya tahmin hatası bir kayıp yaratıyorsa riskin kendisidir. Özellikle bankalarda yanlış tahminlere dayanarak alınan kararlar, sadece bankanın karlılığı için değil bankanın likiditesi içinde

risk yaratır. Bankanın karlı olduğu halde ödemeleri zamanında yapamaması veya ödemeleri zamanında yapabilmesine rağmen ortaklarını memnun etmeyen bir karlılık düzeyi bankanın geleceğini tehdit eden en temel riskleridir.⁷

Bankacılık, esas olarak riski yönetme faaliyetidir. Dış ticaretin, sermaye piyasalarının gelişmesi, finansal liberalleşme ve küreselleşme gibi eğilimlerin ortaya çıkmasıyla yeniden şekillenen günümüz modern bankacılığında risk yönetimi, bir güven kurumu olan bankalar için vazgeçilmez bir fonksiyon olmuştur.

Bütün işletmelerde olduğu gibi bankalarda da yapılan ya da yapılmayan her bir faaliyetin riski bulunmaktadır. Riskin var olması ise, onun yönetilmesini gerektiği sonucunu doğurur. Riskin bilinmesi ve ölçülmesi, risk gerçekleşmeden alınacak tedbirler ile gerçekleştiğinde yapılacakların belirlenmesini sağlayarak, olası risklere karşı hazırlıklı olma yeteneği kazandırır.

Bankacılıkta risk yönetiminin amacı, piyasaların yaşadığı olağanüstü durumlarda bankanın karşı karşıya kalabileceği zararın büyüklüğünü önceden ölçebilmek ve olağanüstü durumlara hazırlıklı olmaktır.⁸ Bu nedenle risk yönetimi özellikle mali piyasaların temel taşı olan bankacılık sektöründe büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle öncelikle risklerin türleri belirlenmeli ve önlem her riske göre farklı yöntemle savuşturulmalıdır.

⁷ Hasan Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık,2000,s.23

⁸ Şenol Babuşçu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı,4C Basım Hizmetleri,2005,s.16

3. Risklerin Kaynakları ve Türleri

Riskler kaynaklarına göre değişik şekilde sınıflandırılabilir. Risk yönetimi belirlenen risklerin türlerine bağlıdır.⁷ Bankaların karşı karşıya olduğu riskleri genel olarak likiditeye yönelik riskler ve karlılığa yönelik riskler olarak ayırabiliriz.

3.1.Likiditeye Yönelik Riskler

Likidite riski, bankanın menkul kıymet satışı veya yeniden borçlanma yoluyla uygun maliyetli nakit sağlama zorluğu içerisine gitmesidir. Bu risk banka müşterilerinin hesaplarındaki paralarını çekmesi ve bankanın nakit kaynaklarının yer aldığı interbank piyasalarına ve/ ve uluslar arası finans piyasalarına girip kaynak sağlayamaması durumunda ise büyür.⁹

Likidite riski yaratan durumlar şunlardır;

3.1.1. Refinansman Riski

Banka vadesi gelen borçları için kasasında para tutamaz. Bankanın temelinde kar elde etmek yatar. Bu yüzden banka topladığı mevduatı atıl tutmak istemez. Hatta bazen vadesi gelen tüm borçları hemen çekilmeyebilir, açtığı kredi limitlerinde tüm limitin tamamı çekilmeyebilir ya da çekilen mevduat kadar yeni mevduat gelebilir. Bu sebeple banka borçları kadar parayı kasasında tutmak istemez. Örneğin borcunu gelen mevduatla ödeyebilir. Ancak bazen banka yeteri kadar mevduat toplayamaz. Bu da genel ekonomik durumdan dolayı ya da banka itibarının kaybedilmesi ve ya bankanın yeni mevduat toplama amaçlı yeteri kadar çaba göstermemesinden kaynaklı olabilir. Bu sebeple

⁹ Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, Dergisi cilt:5 sayı:1 2003

vadesi gelen mevduatın geri ödenmesi ya da verilen kredinin tahsisinin yapılması için yeteri kadar mevduat toplanamaması durumuna refinansman riski denir.

3.1.2. Tahsilatlarda Gecikme Riski

Bankanın kullandığı kredi anapara ve / ve ya faizinin geri ödenmemesi durumunda banka yapması gereken ödemeleri yapamaz duruma gelecektir bu da nakt sıkışıklığına neden olur. Bu sebeple bu duruma tahsilatlardaki gecikmeden dolayı oluşan risk denir.

3.1.3. Beklenmeyen Çekilişler Riski

Bazı durumlarda beklenmesi gereken mevduat vadesinden önce çekilebilir ya da banka olağanüstü durumlar için kredi limitleri açabilir bu durumda banka beklenenden daha hızlı bir şekilde likit kaybına uğrar. Bu durumda banka likidite sıkışıklığına girer ve ödeme gücüne girer. Bu durum piyasa tarafından duyulur ve diğer müşteriler de panikleyerek vadesi daha dolmadan paralarını bankadan çekmek ister ve banka finansal piyasalardan borçlanamaz duruma düşer ve tamamen ödeme gücü içine girer. Bun da beklenmeyen çekilişler riski denir. Beklenmeyen çekilişlerin nedeni savaşılasılığı, çatışmalar, ihtlal gibi olağanüstü durumlar olabilir.

3.2. Karlılığa Yönelik Riskler ve Bunlar Arasındaki İlişkiler

3.2.1. Kredi Riski

Kredi genel olarak gerçek ve tüzel kişilere sözleşmeler çerçevesinde verilen borçlar olarak görülür. Bankacılık Kanununun II. Maddesindeki gibi daha geniş bir anlama sahiptir. Bir bankanın vereceği

nakdi krediler ile teminat mektupları, kefaletler, aval , ciro ve kabuller gibi gayri nakdi krediler, satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulundurmamak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette vereceği ödünçleri varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler ve ortaklık payları izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu kanun uygulamasında kredi sayılır.

Kredi riski bankacılık sektöründe en çok karşılaşılan risk türüdür. Kullandırılan kredilerin kısmen ya da tamamen geri dönmeme riskini gösterir.

Kredi riski, bir başka anlatımla yapılan plasmanın batma riskidir. Banka kullandığı kredinin ya anaparasını, ya faizini ya da ikisi birden geri alamayabilir. Böylece büyük bir zarara uğrar. Bu kredi riskidir. Ancak kredi riski sadece kredi kullandırımında da doğmaz. Bankacılık kanunu göre başka bir şirketin çıkardığı menkul kıymetlerin satın alınmasında karşı tarafa aktarılan fonlar kredi sayıldığına göre, bu menkul kıymetin taşıdığı faiz ve anaparalarının zamanında tahsil edilememesi de kredi riski yaratırlar.

Kredi riskinin yönetiminin amacı, bankanın kullandığı kredilerden beklediği geri dönüşü en uygun koşullarda maksimize etmektir. Bankalar bunun için tek tek kullandırdıkları kredilerin risklerini dikkate alabilecekleri gibi tüm kredi portföylerinin risklerini bir arada izlemeleri mümkündür. Kredi risk yönetimi, bir bankanın risk yönetimi için çok önemli bir parçadır ve uzun vadede banka başarısı için çok gereklidir. Bankanın karlılığına çok olumlu etki yapar.¹⁰

¹⁰ Selvin Saker, **Türk Bankacılık Sisteminde Ticari Bankalarda Fon Yönetimi Kararları**,Bursa, Yüksek Lisans Tezi,Uludağ Üniversitesi ,1998,s.123

3.2.2. Faiz Oranı Değişim Riski

Bankaların alım-satım hesaplarında izledikleri faiz getirili menkul kıymetler ile faizlerdeki oynamalara reaksiyon gösteren türev enstrümanların, piyasa faiz oranlarındaki değişiklikler nedeniyle değer kaybetmesi sonucunda zarara uğrama ihtimalidir.

Başka şirketlerin borçlanma senetlerini satın alan bankalar, bu yatırımlarından dolayı iki tür riskle karşılaşır. Bunlardan birincisinde, borçlanma senedini ihraç edenlerin, ve faiz veya anapara ödemesine kefil olanların kredibilitesinde şirketin kötü yönetimi ve içinde buldukları sektörde olumsuz gelişmeler nedeniyle fiyatları düşebilir. Bu tür düşüklük adeta yukarıda belirtilen kredi riski ile benzer özellikler gösterir. Bu tür risklere sistematik olmayan risk denir. Yani borçlanmayı yapanın öznel durumu nedeniyle meydana gelen fiyat düşmesi sistematik olmayan riski oluşturur. Buna genellikle bankacılık dilinde yapısal risk adı verilir. Ancak piyasa faiz oranlarının yükselmesi nedeniyle, ihraç edilmiş düşük faizli eski menkul kıymetlerin fiyatı düşerse, bu durumda yine faiz oranı değişim riski doğmuştur. Ancak bu nedenle doğan riske yapısal risk denir. Bankacılıkta bu riskin adı pozisyon riskidir.

Faiz oranı değişim riski faize duyarlı tüm kalemlerde ortaya çıkar. Bu satışa müsait finansal yatırımlarda olabileceği gibi, kullanılan krediler, kullanılan kredilerde de söz konusu olur. Ancak bazen aktifteki faize bağlı kalemler ile faize bağlı borçlar birbirlerini götürebilir yani nötrleşebilir.

3.2.3. Piyasa Fiyatı Değişim Riski

Menkul kıymetler portföyünde veya mali duran varlıklar grubunda bulunan ve şirkete ortaklık veya karından pay alma hakkı tanıyan menkul kıymetlerin (Hisse Senetleri, Gelir Ortaklığı Belgesi, Kar -Zarara Katılım Belgesi, Yatırım Fonları, İştirakler, Bağlı Ortaklıklar, Bağlı Menkul Kıymetler gibi) şirketin dağıttığı temettü veya benzeri gelirlerin azalması nedeniyle veya genel ekonomik durumunda meydana gelen olumsuz gelişmeler neticesinde oluşan fiyat düşmeleri nedeniyle doğan zarar olasılığına hisse senedi fiyat değişim riski denir.¹¹

Piyasalarda oluşan dalgalanmalar sonucunda faiz oranlarının değişmesi hisse senetlerinin fiyatlarında değişikliğe neden olacaktır. Bankalar portföylerinde bulundukları hisse senetlerinin fiyat değişim riskine maruz kalırlar.

Piyasa fiyat değişimini etkileyen birçok sistematik risk bulunmaktadır. Sistematik riskler beklenmedik ekonomik olaylar neticesinde ortaya çıkarlar. Sistematik risklerin nedenleri sayılabilir fakat ölçülemez. Bunlar; yatırımcıların gelir düzeylerinin azalması, faiz oranlarının yükselmesi ve bu sebeple yatırımcıların tasarrufların faiz getirili menkul değerlere yatırılması, finansman giderlerinin artışı sebebiyle firma karlarının düşmesi ve bundan dolayı hisse senedi fiyatlarının düşmesi, siyasi beklentiler ve ekonomik piyasalardaki beklentiler olarak sıralayabiliriz. Aynı zamanda fiyat değişim riskini oluşturan sistematik olmayan riskler de bulunmaktadır. Sistematik olmayan riskler ise ekonomik olaylardan çok ihraççının kendi içinde oluşan değişikliklerden dolayı ihraç ettiği menkul kıymet fiyatlarında oluşan değişiklikleri oluşturmaktadır. Burada ortaya çıkan risk, firmanın

¹¹ Hasan Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık,2000,s.23

kendi içinde meydana gelen olumsuzlukların çıkarmış olduğu menkul kıymetlerin fiyatına yansımadır.

3.2.4. Kur Değişim Riski

Kur riski bankaların bilançoları içinde YP oluşturdukları pozisyonlara bağlı olarak, döviz kurlarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle uğrayabilecekleri gelir kaybı ve buna bağlı oluşacak olumsuz durumlardır.

Kur riski, en genel tanımıyla bir bankanın döviz kalemleri üzerinden kur dalgalanmalarına karşı taşıdığı risklerdir. Daha açık bir ifade ile, yabancı para cinsinden alacak ve borçların Türk Lirası karşısında muhtemel değer değişmesinden doğabilecek zarardır.¹²

Kur riski, banka bilançosunda yabancı para aktiflerin yabancı para pasiflerden az olması durumunda yüksektir. Bu duruma 'açık pozisyon' denir. Ters duruma ise 'kapalı pozisyon' adı verilir.

Bir bankanın bir yabancı para cinsinden pozisyonu açık pozisyonudur. O bankanın belirli bir para cinsinden yabancı paralı yükümlülüklerini varlıklarını aşmaktadır. Bu durumda söz konusu yabancı para değer kazanırsa açık pozisyonu nedeniyle bir zararla karşılaşır ya da söz konusu yabancı para değer kaybederse banka açık pozisyonundan kazanç sağlar.¹³

Kur riski Basel Komitesi'nin Ağustos 1981'de 'Bankaların Döviz Pozisyonlarının Denetimi' başlıklı özel doküman yayımlayarak

¹² Şenol Babuşçu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı,4C Basım Hizmetleri.2005,s.21

¹³ Ali İhsan Karacan, **Bankacılık ve Kriz**, Tütünbank Yayınları, 2002, s. 19

bankaları ve denetim otoritelerini dikkatli olunması hususunda uyardığı ilk bankacılık riskidir. Dokümanda banka ve yönetiminin ve denetim otoritelerinin rol ve sorumlulukları iki ayrı başlıkta incelenmiştir.

Komite denetim otoritelerinden de i) bankaların iç kontrol süreçlerinin yeterliliğinin incelenmesi ii) bankaların döviz pozisyonlarının yönetiminde uyacakları ilke ve limitler tesis etmelerini ve en nihayet iii) bankaların döviz pozisyonlarının izlenmesini (raporlanmasını) talep etmiştir. Dokümanda her bir döviz cinsinden girilebilecek fazla veya açık pozisyon için ayrı ayrı limit belirlenmesi yanında, toplam döviz pozisyonu için de fazla veya açık için sınır getirilmesi önerilerek, sınırlamaların bankanın sermayesi esas alınarak yapılabileceği belirtilmektedir.

Basel Komitesi'nce 'kur Riski' piyasa riskinin bir alt bileşeni olarak sermaye yeterliliği oranına da dahil edildiğinden, BDDK'ca 2001 yılında çıkarılan sermaye yeterliliği yönetmeliğinde kur riskini temsilen bankaların net döviz pozisyonu veya açığı ' piyasa riskine esas tutara ' dahil edilerek sermaye yeterliliği standart oranının paydasına ilave edilmiştir.¹⁴

4.Yapılan Plasmanlarda ve Kaynak Tedarikinde Risk Nasıl Doğar ?

Bu alt bölümde bankanın bilançosunu oluşturan önemli kalemlerin yarattığı riskler incelenecektir. Yani hangi tür işlemlerin bankayı hangi tür risklere sürükleyeceği özet bir şekilde incelenecektir.

¹⁴ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006,s.207

4.1. Kaynakların Kullanılmasında

Bankaların kaynak kullandırmaları durumunda karşılaştıkları riskler aşağıda incelenmektedir.

4.1.1. Kredi Kullanılmasında

Bankalar mevduat toplarlar, ancak topladıkları bu fonları atıl olarak tutamazlar. Herhangi bir şekilde plase ederler. Bunun sonucunda da gelir elde ederler. Ancak her plasmanın az veya çok geri dönmeme riski bulunmaktadır. Bu bankalar için kredinin batma riski olarak adlandırılır ¹⁵. Kredi kullanıldığı durumlarda, gerek kredi anaparasının, gerekse faizinin geri dönmemesi söz konusudur. Bu nedenle bu tür riskler; **müşteri riski, kredi riski, kredibilite riski** gibi deyimlerle adlandırılır. Borçlunun değişik nedenlerle borcun anapara ve faizini ödeyememesi veya borç ödese de, bunu bankanın tahsil edememesi durumunda riskler zarara dönüşürler. Bazen borçlu borcunu değişik nedenlerle (ekonomik durumunun kötüleşmesi, iflas veya kasıtlı olarak) ödemez. Bu nedenle müşteri riski zarara dönüşür. Bazen de borçlu borcunu ödese veya ödemek istese de, banka bunu tahsil edemez. Çünkü borçlu yurtdışı müşterisidir ve o ülkede mevcut bir takım rahatsızlıklar nedeniyle döviz transferi gerçekleştirilemiyordur. Bunun sonucu olarak da banka tahsilat yapamaz. Borçlunu kredisini ödemesi durumunda **Kredi Değerliliği** riski söz konusu iken, borçlunun borcunu ödemediği halde transferin yapılamaması nedeniyle doğan risk de **ülke riski** olarak adlandırılır. Bu nedenle kredinin kısmen ya da tamamen geri dönüşü olmaz. Buna kredinin batma riski denir.

¹⁵ Hasan Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, 2000, s.27

Bankalar kredi kullandırımında **faiz oranı** değişim riskine de maruz kalırlar. Örneğin aylık eşit taksitli bireysel ticari veya kobi kredisi kullandırmış bir banka için piyasa faizlerinin yükselmesi bankanın zarara uğramasına neden olur. Bu da bankanın faiz oranı değişim riskini üstlenmesine neden olur. Borçlu cari hesap şeklinde yani (mart-haz-eylül-aralık sonunda) 3 ayda bir dönen faizli kredilerde banka riski oluşmaz. Çünkü geçerli olan tarihteki piyasa faiz oranları aynı şekilde krediye yansıtılır. Sadece başta yüksek faizle kullandırılan Borçlu Cari Hesap şeklindeki kredileri dönem sonunda piyasa faizlerinin düşmesi ile bankanın zarara uğraması söz konusu olabilir. Bankaların en önemli fonksiyonlarından biri de topladığı mevduatı yatırımı desteklemek ekonomiyi canlandırarak müşterilere kredi kullandırmaktır. Krediyi kullandırdığı faiz oranını belirli bir vadeye yayarak kullandırır. Eğer piyasa faiz oranı, kullandırdığı faiz oranından yüksekse banka zarara uğrayacaktır. Fakat piyasa faiz oranı krediyi kullandırdığı faiz oranından düşükse kar elde edecektir. Faiz oranı değişimi, bankalar için risk oranını etkileyen birçok neden olması sebebiyle, bankaların ekonomik konjüktürel dalgalanmaları tahmin edebilmesi çok zor olduğu için faiz oranı değişim riskini tahmin edebilmeleri güçtür. Ancak tahmin edilebildiği kadarıyla riski azaltmak mümkündür.

Bankalar krediyi döviz olarak da kullandırmış olabilirler bu durumda kur değişmeleri bankanın kar ya da zarar etmesine neden olur. Bu durumda **kur riski** de ortaya çıkar.

4.1.2. Alım- Satım Amaçlı Menkul Kıymet Plasmanlarında

Bankalar kaynaklarının belirli bir bölümünü spekülatif amaçlı olarak menkul kıymet alım satımına ayırırlar. Burada amaç menkul kıymetlerin ucuzken alınıp, pahalı iken satımı ve böylece bankanın karını

artırmaktır. Alınan menkul kıymetler kısa vadeli dir veya vadenin sonuna kadar beklenmesi söz konusu değildir.

Bu tür yatırımlar hisse senetleri üzerine yapılabileceği gibi, tahvil, varlığa dayalı menkul kıymet, bono gibi borçlanma araçları da olabilir.

Eğer alım satıma konu olan hisse senedi ise, burada piyasa fiyatı değişim riski söz konusudur. Yani hisse senetlerinin fiyatlarının genel bir trend olarak yükselmesi değil, düşmesi bu riski yaratır.

Borçlanma araçlarında ise faiz oranı değişim riski söz konusudur. Eğer genel faiz oranları yükselirse, borçlanma araçlarının fiyatı düşecek, faiz oranları düşerse borçlanma araçlarının fiyatı yükselecektir.

Yatırım yapılan finansal aktiflerin piyasa değerleri ile cari faiz oranları arasında yakın bir ilişki vardır. Faiz oranlarındaki yükselişler sabit faizli menkul kıymetlerin değerinde düşüklüğe, faiz oranlarındaki düşüşler ise sabit faizli menkul kıymetlerin değerinin yükselmesine neden olur. Diğer bir ifade ile tahvilin piyasa fiyatı düştüğünde getiri oranları, yükselen faize paralel olarak yükselir. Bunun tersine piyasa faiz oranlarını düşer. Getiri oranlarının düşüp tahvil fiyatının artması kayba uğranıldığı anlamına gelmez, faiz kazancının değer artışı kazancına dönüştüğünü gösterir. Bunun yanı sıra fiyatı düşen ancak getiri oranı yükselen tahvil portföyde anapara kaybı nedeniyle değerlendirme zararı oluşturur. Tahvil vade sonuna kadar elde tutulabilirse, anaparanın nominal kayba uğramaksızın tahsili mümkün olabilir. Ancak fiyatı düşen tahvili vade sonuna kadar elde tutmayıp elden çıkarılırsa zarar edilmiş olur.

Değişken faiz getirili menkul kıymet bulundurulmasında aktif ve pasifteki değişken faiz oranlı işlemler piyasada oluşan faiz değişimlerine duyarlıdır. Yani piyasa faiz oranları değiştiğinde bu kalemlerin fiyatları da değişim gösterir. Ancak değişim piyasa faiz oranlarında meydana gelen değişim ölçüsünde olmayabilir. İşte değişken faizli işlemler riski; farklı faiz esneklikleri nedeniyle değişken faizli işlemlerdeki brüt faiz marjının düşme tehlikesi şeklinde tanımlanabilir. Faiz esnekliği her hangi bir işlem türünde meydana gelen faiz oranı değişiminin, pazar faiz oranlarında meydana gelen değişim oranı şeklinde tanımlanır. Faiz esnekliği her bir üründe ve zamanda farklılık gösterir, ancak bunun genel bir trendi vardır. Bu nedenle işlemin faiz esnekliğini ölçebilmek için, işlemin faiz oranının daha fazla hangi faiz oranlarına bağımlı olduğunun bilinmesi gerekir. Banka faiz oranlarının hangi faizlere bağımlı olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu faiz oranı gelişmiş para ve sermaye piyasalarında var olan günlük faiz oranıdır. Bu oran referans faiz oranı olabilir. Günlük faiz oranlarında meydana gelen değişim karşısında, herhangi bir ürünün faiz oranında meydana gelen değişim o ürünün faiz oranı esnekliğini verecektir.¹⁶

Değişken faizli tahvillerin fiyatlanması sabit faizli tahvillere nazaran daha karışıktır ve tahmin gerekir. Bu tahvillerde belli periyotlarda ödenecek kupon faizi için sadece bir referans düzeyi belirlenmiş olabileceği gibi, bu referansın üzerine ilave edilecek ve genellikle müşterinin kredi değerliliğine ve tahvilin vadesine bağlı olarak belirlenen sabit bir ilave marj belirlenmiş olabilir. Referans değer ve ilave marjın toplamının maksimum bir değeri aşamayacağı tavan veya minimum bir değer altına inemeyeceği taban arasındaki bir koridorda dalgalanmasını öngören bir sistem de dizayn edilebilir.

¹⁶ Hasan Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, 2000, s.89

Değişken faizli tahvillerde tahvilin getirisi ve fiyat, kupon faizi için referans alınan göstergede (ortalama faiz oranları, fiyat endeksleri vb.) ortaya çıkabilecek değişikliklere paralel olarak değişecektir. Eğer tahvilin ilk kupon dönemi için kullanılan referans değer de değişiklik tahmin edilmiyorsa tahvilden gelecek dönemlerde sağlanacak nakit akımları bu referans değer kullanılarak hesaplanabilir. Eğer referans değer de gelecek dönemlerde değişiklik beklemiyorsa öncelikle değişikliğin yönünün ve seviyesinin tahmin edilmesi gerekir.

Bankanın hisse senetlerine ve özel ve ya kamu kesimi borçlanma senetlerine yatırım yapmasından kaynaklanır. Borsada hisse senedi fiyatları büyük dalgalanmalar gösterebileceğinden bankalar yatırımların büyük zararlar görebilir. Faiz riskinin bir uzantısı olarak borçlanma araçlarına yapılan yatırımdan bankaların zarar görmesi söz konusu olabilir.¹⁷Bunun sonucu olarak piyasa değişim riskinden kaynaklanan bir zarar söz konusu olmaktadır.

4.1.3. Satışa Müsait Finansal Varlık Yatırımlarında

Bankalar eğer menkul kıymete yatırımlarını sadece spekulatif amaçlarla değilde, hem faiz veya temettü geliri elde etmek, hem de piyasa koşulları elverdiğinde satarak alım satım karı elde etmek amacıyla yapıyorlar ise, bu tür yatırımlarını bilançolarında satışa müsait varlık olarak sınıflarlar. Bu tür finansal yatırımlar hisse senedi gibi menkul kıymetlere yapılabileceği gibi, tahvil, bono, varlığa dayalı menkul kıymetlere de yapılabilir. Burada amaç öncelikle temettü geliri veya faiz geliri elde etmektir. Ancak banka likidite ihtiyacı içinde bulunduğu bunları satarak likid fonlar elde edebilir.

¹⁷ Ali İhsan Karacan, **Bankacılık ve Kriz**, Tütünbank Yayınları, 2002, s. 19

Bankanın herhangi bir şirketin sermayesine yatırım yaptığında veya herhangi bir şirketin hisse senedini aldığı anda iki amacı olabilir. Bankalar:

- a) Sürekli temettü elde etmek,
- b) Bir şirketin yönetimini dolaylı veya dolaysız bir şekilde elde ederek ve bankacılık işlemlerini kendi bankasına yaptırarak gelir elde etmek, aynı zamanda hisse senetlerinde değer artışları olduğunda da bundan yararlanmak amacıyla diğer şirketlere ortak olarak katılırlar. Bunlar iştirak ve bağlı ortaklık şeklinde gerçekleştirilir. Bu durumlarda eğer beklenen gerçekleşmez ve iştirakin hisse senetlerinin fiyatlarında artış meydana gelmez ise, bu banka için ölü yatırımdır. Getirisi bekleneni karşılamadığı veya hisse senetlerinin fiyatları, maliyetinin altına düştüğü için bir risk doğar.

Bazen de bankalar başka şirketlerin sermayesine katılmak yerine onun ihraç ettiği borçlanma belgelerini çoğu zaman nominal değerinin altında satın alarak, adeta onlara kredi kullandırmış olurlar. Ancak bu şirket menkul kıymetin anapara ve faizlerini ödeyemez ise banka bir risk üstlenmiş olur. Bu tür risklere de yatırımcı riski veya ihracçı riski denir. Daha önce belirtilen kredi riski ile aynı sonucu verirler.

4.1.4. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklarda

Eğer bankalar herhangi bir şirketin veya devletin ihraç ettiği borçlanma senetlerini (tahvil, bono, varlığa dayalı menkul kıymetler) sadece faiz geliri elde etmek için satın alıyor ise, ve bu senedin vadesine kadar bu varlığı satma gibi bir niyeti yoksa, bu borçlanma araçları bankaların bilançolarında Vadeye Kadar Elde Tutulacak Kıymetler olarak sınıflanır. Dolayısıyla bu yatırımlar hisse senetleri ile değil, borçlanma senetleri ile yapılabilirler.

Vadeye kadar satma olasılığı olmadığı için bunlar piyasa faiz oranlarından ve bunun değişiminden kaynaklanan faiz oranı değişim **riski** taşımazlar. Sadece menkul kıymeti ihraç edenin durumundan kaynaklanan kredi riski (batma riski) ile karşılaşılır.

4.1.5. Diğer Bankalara Mevduat Yatırılması ve ya Para ve Sermaye Piyasalarına Doğrudan Para Satılması Durumunda

Bankalar başka kurumlara mevduat yatırarak kar elde etmeyi amaçlayabilirler. Bankaların portföylerinde buldukları vadeli mevduat da risk taşımaktadır. Yine belirli bir faiz oranından **uzun vadeli olarak yatırılan** mevduat piyasa dalgalanmalarından dolayı **faiz oranı değişim riski** ile karşı karşıyadır. Yani plasmanın vadesi gelmeden genel olarak faiz oranları yükselir ise, banka bu yatırımından dönemeyeceği ve vadenin sonuna kadar bekleyeceği için, parasını yetersiz bir şekilde değerlendirmiş olacaktır.

Eğer banka plasmanını döviz olarak mevduat şeklinde yapıyor ise, kur riski üstlenirler.

Ayrıca mevduatın yatırıldığı bankanın **batma riski** de bulunmaktadır. Bu riske daha önce kredi riski ismini vermiştik

4.1.6. Bankaların İştirakte Bulunması Durumunda

Bankaların başka firmalara ya da başka bankalara iştirakte bulunması durumunda uzun vadeli bir yatırımdır. Ondaki temettü beklenir. Eğer beklenen verim elde edilemiyor ise **piyasa fiyatı değişim riski**, şirketin iflası söz konusu olduğu içinde **batma veya kredibilite riski** doğar.

4.2. Kaynak Tedarikinde

Yukarıdaki bölümde bankanın sağladığı fonları kullandığında karşılaştığı riskler açıklanmıştır. Oysa banka bu fonları sağlarken de bazı risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Aşağıdaki bu risklere de genel bir bakış getirilmeye çalışılacaktır.

4.2.1. Mevduat Kabulünde

Bankalar mevduat toplar ve topladığı mevduatları kredi olarak kullanarak yatırımlara yön verirler. Bankalar topladıkları mevduat karşılığında yatırımcılara karşılık olarak faiz artı anaparasını verir. Bir sözleşme karşılığında belirli bir vadeye göre parayı kullanmayı ve karşılığında faizi taahhüt eder. Bankaların yaptıkları bu işlem sırasında piyasa faiz oranlarının yükselmesi bankanın lehine işler. Örneğin; 1 ay vadeli aldığı mevduatı %17'den faiz veren bir banka bu 1 ay içerisinde piyasa faiz oranlarının ekonomik dalgalanmalar sonucunda %20'ye çıkması sonucu kar edecektir. %20'den vereceği faizi %17 den vermiş olacaktır. Tam tersi durumunda yani piyasa faiz oranlarının düşmesi sonucu ise zarar edecektir. Faiz oranı riski gayri safi yurtiçi hâsıladan toplam talebin tahmin edilmesiyle dolayısıyla piyasa faiz oranının tahmin edilmesiyle bir miktar da olsa azaltılabilir. Fakat aynı zamanda piyasa faiz oranlarının düşmesi ile banka aynı oranda zarara uğrayacak yani faiz oranı değişim riski ile karşı karşıya kalacaktır. Yani bankalar mevduat topladıkları sürece faiz oranı değişim riski ile karşı karşıya kalırlar.

Bankalar aynı zamanda aldığı mevduatların zamanından önce çekilmesi dolayısıyla **likidite riskiyle** de karşı karşıyadır. Mevduatını kabul ettiği müşterinin aniden verdiği likidi geri çekmek istemesi bankanın belki de o an nakit sıkıntısına sokabilir.

Bankalar mevduat kabulünde aynı zamanda **döviz kuru riski** ile de karşı karşıyadır. Döviz olarak aldığı mevduatın kur değişikliklerine göre risk üstlenir. Döviz kurunun artması bankanın zarara uğramasına yol açar. Bu da bankanın döviz kuru riski de üstlenmesine sebep olur

4.2.2. Tahvil İhracında

Bankaların tahvil ihracında bulduklarında da bir çok riskle karşı karşıya kalırlar. Bunlardan birincisi piyasa faizlerine göre değişim gösteren **faiz oranı değişimidir**. Piyasa faizleri düştüğünde tahvili satmış olduğu faiz oranı yüksek kaldığından banka zarara uğrar. Tam tersi durumda ise kar elde edecektir. Bunun dışında tahvili döviz olarak ihraç eden banka yine **kur riski** ile karşılaşacaktır. Bu riskler tahvilin vadesi uzadıkça daha da artacaktır.

4.2.3. Diğer Menkul Kıymet İhraçlarında

Tahvilin dışında bankaların çıkarabileceği menkul kıymetler Varlığa Dayalı Menkul Kıymet, Finansman Bonosu, Mevduat Sertifikası gibi borçlanmayı temsil eden menkul kıymetlerdir. Bu menkul kıymet belirli faiz oranından ihraç edilecektir. Bu oran çoğu kez sabittir. Menkul kıymet ihracından sonra, faiz oranları düşmüş veya yükselmiş olabilir. Eğer faiz oranları düşmüş ise banka zararlı, yükselmiş ise karlı çıkacaktır. Yükseldiği durumlarda eğer borçlanmayı daha önce yapmamış olsaydı, daha fazla faiz ödemesi yapmak zorunda kalacaktı. Dolayısıyla karlı çıkacaktı. Eğer faiz oranları düşmüş ise zararlı çıkacaktır. Bu durumda **faiz oranı değişim riski** ile karşı karşıyadır.

Bankalar eğer menkul kıymeti döviz olarak ihraç ediyorsa burada **kur riski** vardır.

4.2.4. Başka Banka ve Kredi Kurumlarından Kredi Kullandırılmasında

Bankalar likidite durumlarını ayarlayabilmek ya da yatırım amaçlı başka kredi kurumlarından kredi kullanabilirler. Kredi kullandıkları zaman belirli risklerle karşı karşıya kalırlar. Eğer krediyi döviz olarak kullanırlarsa **kur riski** üstlenirler.

Kullandıkları kredide piyasadaki dalgalanmalardan kaynaklanan **faiz oranı değişim riski** de vardır. Krediyi kullandıktan sonra piyasa faiz oranlarının yükselmesi bankanın kar elde etmesini sağlar. Tam tersi durumunda ise bankanın zarar etmesi söz konusudur.

4.3. İşlemlerin Gerçekleştirilmesinde (Operasyonel Riskler)

Banka kaynak tedarik ederken, tedarik ettikleri kaynakları plasmana dönüştürürken yukarıda belirtilen risklerin dışında özellikle çalışan personelin işe uygun hareket etmemesi veya içkontrol sisteminin yetersizliğinden bazı zararlara uğrama olasılığı vardır. Bu risklere genelde operasyonel riskler denir.

Operasyonel riske ilişkin en genel tanım, banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin görülmemesi, banka personelinin zaman ve koşullara uygun hareket etmemesi , banka yönetimindeki hatalar, bilgi sistemlerindeki hata ve aksamalar gibi iç etkenler ile banka dışında üçüncü kişilerle ilgili sahtekarlık olayları, doğal afetler, terörist faaliyetler, sosyal kargaşa gibi dış faktörlerden kaynaklanabilecek gerçekleşmiş kayıp ya da zarara uğrama ihtimalidir.

Operasyonel risk kesin tanımı yapılması zor olan bir kavramdır. Ayrıca, operasyonel risk ile diğer riskler pek çok kez iç içe geçmiş bir görünüm sergilemektedir. Örneğin, ödenmeyen bir kredi, kredi riski ile ilgilidir, yoksa operasyonel riskin gerçekleşmesi sonucu mu ortaya çıkmıştır? Kredi görevlisi talep edilen bir krediye banka kredi düzenlemelerine aykırı olarak onay vermişse bu durum operasyonel riskle ilgili olmaktadır.

Basel Komitesi dokümanlarında verilen tanıma göre ise operasyonel risk; " yetersiz ve başarısız içsel süreçlerden, personel ve sistemlerden ya da dışsal olaylardan kaynaklanan, doğrudan veya dolaylı zarar riskidir." Ancak komite konuya ilişkin tanım yapmanın ve kapsam belirlemenin zorluğunu dikkate alarak her bankanın kendi tanımını oluşturmasına da imkân tanımaktadır. Bu nedenle her bankanın kendi iç uygulamaları ve önceliklerini dikkate alarak operasyonel risk tanımı oluşturması gerekmektedir.¹⁸

Operasyonel riski doğuran kaynakları şu şekilde sıralayabiliriz:

4.3.1. Banka içi hile ve suistimaller:

Bilerek ve isteyerek banka içi ve dışına hatalı raporlama yapmak, yetkisiz risk alma ve sözleşme bağlama, kredi ve diğer risk limitlerini aşma, riskleri gizleme, banka alacaklarını teminatsız bırakma , banka varlıklarını veya bankaca alınan teminatları yanlış değerlendirme, bankanın ve müşterilerin banka nezdindeki her türlü varlığına bilerek ve isteyerek zarar verme,zimmete geçirme, bankaya veya müşterilere ait gizli bilgileri sızdırma, hırsızlık, bankayı ve müşterilerini dolandırma,

¹⁸ Şenol Babuşçu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı,4C Basım Hizmetleri.2005,s.153

resmi mercilere yalan ve yanlış beyan ve beyanname vermek, vergi kaçırma ve kar para aklama faaliyetlerinin içinde olma vb.

4.3.2. İstihdam uygulamaları, iş mevzuatı ve işyeri güvenliği ile ilgili riskler:

İş koşullarındaki yetersizlikler veya iş mevzuatına riayet edilmemesi sebebiyle ceza ve tazminat taleplerine maruz kalınması, banka personel emeklilik, sağlık ve sosyal yardım vakıflarına olan ucu açık taahhütler vb.

4.3.3. Banka dışı hile ve suistimaller:

Soygun dolandırıcılık ve sahtekarlık, bilgi ve teknoloji hırsızlığı , bilgi sistemlerinin ve sanal net faaliyetlerinin çökertilmesi.

4.3.4. Yetersiz ve başarısız içsel süreçler:

Hatalı iletişim ,yanlış veri depolanması veya yanlış veri kullanılması, işlemlerde ve banka lehine tesis edilen haklarda son vade veya geçerlilik tarihlerinin kaçırılması, muhasebe hataları,müşteri hesaplarına yetkisiz erişim sağlanması, zorunlu raporların zamanında yapılamaması,zorunlu karşılıkların tesis edilememesi, vergi ve prim ödemelerinde son günün kaçırılması, banka işlerinin yetersiz kişi ve kurumlara ihale edilmesi.

4.3.5. Yetersiz veya başarısız sistemler:

Banka sistemlerin dayandığı donanım ve yazılımların çökmesi, iletişim ve data hatlarında kesilme ve diğer problemler , güç kesintileri vb.

4.3.6. Dışsal Olaylar

Yangın, deprem , su basması ve diğer afetler, terorist saldırılar, dışarıya ihale edilen hizmetlerdeki aksamalar.¹⁹

5. Risk Yönetim Sürecinin Aşamaları

Bankacılıkta riskleri etkin bir şekilde yönetebilmek için 'risk yönetim süreci' olarak da adlandırılan dört temel safhanın takibi gerekir

5.1. Risklerin Tanımlanması: Risk yönetim sürecinde özellikle karşı karşıya gelinebilecek risklerin tanımlanması gerekir. Bu riskler sektörden sektöre farklılaşır. Müşteri profili, faaliyet gösterilen piyasa ve coğrafya çeşitliliklerine göre riskler de farklılaşır. Haliyle tanımlanmayan risk yönetilemez.

5.2. Risklerin Ölçülmesi: Tanımlanan risklerin sayısallaştırılması, ölçülebilir hale getirilmesi aşamasıdır. Üzerinde en çok çalışılan, kaydedilen ilerlemeye rağmen hala gelişime çok açık bir alandır.

5.3. Uygulama: Uygulama aşamasında ölçülen ve somut hale getirilen risklere karşı, eğer gerekiyorsa koruyucu tedbirlerin devreye sokulması veya riski üstlenme kararının verilmesi gerekir. Riskten kaçınma, risk azaltımı veya risk transferi gibi risk yönetim araçları bu aşamada devreye girmektedir. Kontrol edilebilir risklerin nasıl azaltılabileceği değerlendirilir ve riskten kaçınmak, riski kısmen veya tamamen devretmek veya riski üstlenmek seçenekleri arasında uygun olan karar alınır. Ve icra edilir.

¹⁹ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006,s.462-463

5.4. Takip ve Değerlendirme: Takip ve değerlendirme hem risklerin iyi yönetilip yönetilmediğini hem de risklerin belirlenene sınırlar dahilinde tutulup tutulmadığını tespit ve değerlendirme amacı gütmelidir. Değerlendirme dışı kalan veya resmen tanımlanmamış risklerin bulunup bulunmadığı da sreğte araştırılır. Risk yönetim sürecinin banka iç denetim (iç kontrol ve teftiş) faaliyetleri ile de desteklenip denetlenmesi gerekir.²⁰

²⁰ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006,s.2-5

3. BÖLÜM

RİSK YÖNETİMİNDE SERMAYENİN ÖNEMİ VE SERMAYE YETERLİLİĞİ

1. Sermaye ve Sermayenin Fonksiyonları

Bankacılıkta başkalarının emanet ettiği para yine başkalarına kullandırılarak para kazanılır. Fakat bankacılıkta başkalarının parası kullanılırken üstlenilen risk bankanın sahip olduğu sermaye ile karşılanmalıdır ya da bankanın sahip olduğu sermayesi kadar risk alınmalıdır. Aksi takdirde ortaya çıkan zararlar bankaya ödünç para verenler vasıtasıyla karşılanamaz. Bu şekilde bankanın yaşaması mümkün değildir. Sermayesi yeterli olmayan bir banka sonuçta TMSF'ye devredilir ve bankaya ödünç para verenler zarar görmezler. Ancak TMSF ve dolayısıyla Hazine'ye çok yüklü bir fatura çıkar. İşte sermaye yeterliliği düzenlemeleri esasen, beklenmeyen zararlar ortaya çıktığında, hiç kimseye (TMSF ve Hazine dâhil) fatura çıkmamasını sağlamaya çalışmaktadır. Sermaye yeterliliği düzenlemeleri yetersiz sermaye ile çalışmanın doğuracağı riskleri önleyerek banka ortaklarını koruyucu bir işlev de görür.²¹ Sermaye yeterlilik düzenlemelerinin önemi de burada ortaya çıkar. Sermaye yeterlilik düzenlemeleri sayesinde yetersiz sermayenin doğuracağı riskleri önler ve bankanın riskler karşısında ayakta kalmasını sağlar.

Bankalar büyüebilmesi daha fazla kredi vermesi dolayısıyla daha fazla mevduat toplaması ile mümkündür. Ne kadar borçlanma gücüne sahipse, bir banka o kadar gelişecektir. Bankalar için borç sermayeye göre daha ucuz bir kaynaktır. Üstelik vadesiz veya çok

²¹ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Baskı, Turhan Kitabevi,2006,s.52-53

değişik vadelerde, değişik para birimleri üzerinden ve değişik enstrümanlarla borçlanmak mümkün olduğundan, risk alarak borcun maliyetini daha da düşürmek mümkündür. Fakat bu borcun oluşan dalgalanmalara karşın tehlike anında geri dönüşümü olabilmesi ancak yeterli sermaye olanakları sayesinde olur.

Bu borçlanmanın en az riske indirgenebilmesi için bankanın o denli güçlü yani o denli fazla sermayesinin olması gerekir. Aldığı riski karşılayabileceği sermayeye sahip bankalar ancak uzun vadede ayakta kalabilir ve güven ortamı yaratabilir.

Hal böyle iken bankaların yüksek miktarda sermaye bulduklarının, kamu düzenleyici denetleyici otoritelerinin bankalar için asgari sermaye yeterliliği öngörmesinin, hatta asgari sermaye yeterliliği standartlarının uluslar arası bir nitelik kazanmasının ardında yatan nedenler şu şekilde sıralanabilir.

- Bankacılıkta sermayenin gördüğü en önemli işlev, üstlenilen risklerden kaynaklanabilecek muhtemel veya çok yüksek miktarda beklenmeyen zararların karşılanmasıdır. Sermayenin sadece yüksek montanlı beklenmeyen zararları karşılaması yeterli değildir. Bu türden zararlar gerçekleştiğinde kalan sermayenin bankanın faaliyetlerine yeterli kapasite ile devam etmesine imkân verecek düzeyde olması gerekir. Zira başta kredi verme faaliyetleri olmak üzere, bankaların faaliyetlerini hem kendi kredi limitlerine uyarak hem de rekabet edebilecek bir ölçekte devam edebilmeleri için yeterli sermayeye ihtiyaçları vardır.

- Sermaye, bankacılıkta sadece beklenmeyen veya muhtemel zararların karşılanması için değil, borçları ödeme gücü, diğer bir ifade ile likidite yeterliliği açısından da önemli olabilmektedir. Sermayesi güçlü bankalar, serbest sermayelerini daha düşük getirili ancak daha likit

plasmanlarda değerlendirebildiklerinden, kriz veya panik dönemlerinde mevduat mudilerinin para çekme taleplerini çok daha rahat yerine getirebilmektedirler.

- Bankaların kredibilitesi sermayeleriyle doğru orantılıdır. Sermayesi güçlü bankalar, rating kuruluşlarından yüksek kredi notu alıp, ulusal ve uluslararası piyasalardan daha ucuza borçlanma imkânı elde ederler.
- Sadece tek tek bankaların değil, bir ülkedeki tüm bankacılık sektörünün yeterli sermaye ile faaliyet göstermesinin sağlanması, sistematik kriz riskini azaltır. Zira sektördeki zayıf tek bir banka bile, tüm sektör için risk arz edebilir.
- Ulusal veya uluslararası ölçekte, kamu veya özel sektör sermayeli tüm bankalar için uygulanan eşit asgari sermaye yükümlülükleri bir taraftan, finansal istikrara hizmet ederken, diğer taraftan çok düşük veya değişik sermaye oranlarıyla çalışılmasından kaynaklanabilecek rekabet eşitsizlikleri önleyici bir işlev görür.

Bankacılık mevzuatımızda sermaye yeterliliğini sağlamak ve sermayeye göre risk alınmasını sağlamak amacıyla oluşturulan mekanizmaları beş başlıkta incelemek mümkündür.

Sermayenin temel fonksiyonları şu şekildedir:

1.1. Kuruluş veya Faaliyete Başlama Fonksiyonu:

Bankanın topluma güven vererek faaliyete başlaması için mutlaka yeterli bir başlangıç sermayeye ihtiyacı vardır. Nitekim bankalar

Kanunu bankaların kuruluşuna izin verilebilmesi için en az sermaye miktarı veya sermaye tabanı tespit etmektedir.²²

Bir bankanın kuruluşu için izin verilmesi aşaması, mevcut ve muhtemel sermaye beklentilerinin karşılanmasını garanti altına almak bakımından üzerinde en fazla durulması gereken safhadır. Bir banka kurulduktan sonra sağlıklı faaliyet göstermesi için ne kadar çaba gösterilirse gösterilsin veya hangi düzenleme yapılırsa yapılsın, eğer lisanslamada bir hata yapılmışsa bu hatanın bedelinin mutlaka ödeneceğini geçmişteki tecrübelerimiz göstermektedir. Ülkemizde Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre normal bir anonim şirket kuruluşu için aranan sermaye 50.000 YTL iken, Bankalar Kanununda ticari banka kuruluşu için aranan sermaye 30.000 YTL'dir. Ayrıca kanun'da nitelikli banka ortaklığı için ağırlaştırılmış ahlaki ve mali itibar şartları öngörülmektedir. Kurulmuş Bir bankaya sonradan nitelikli ortak olmak isteyenler için de aynı şartlar geçerlidir. Zira düzgün ve ehil kişilerce kurulmuş bir bankanın sonradan aynı ehliyete sahip olmayan kişilerin kontrolüne girmesi mümkündür.²³

1.2. Finansman Fonksiyonu:

Esasen sermayenin bu fonksiyonu diğer işletme türlerinde kendini daha somut bir şekilde gösterir. Faaliyetlerin yürütülebilmesi, üretim faktörlerinin satın alınabilmesi için hazır sermayeye ihtiyaç duyulur. Oysa bankalarda sermaye oransan olarak daha düşüktür. Çünkü verilen krediler, alınan menkul kıymetler veya diğer plasmanlar yine

²² Hasan Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, 2000, s.47

²³ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Baskı, Turhan Kitabevi, 2006, s.54

mevduat veya kullanılan kredilere dayandırılır. Ancak öz sermayenin yüksekliği bankanın güvenilirliğini arttırır.²⁴

Sermayenin kıt olduğu ülkelerde öz kaynak kalitesini muhafaza etmek veya kaliteli öz kaynak sağlamak başlı başına problem teşkil edebilmektedir. Bankacılıkta sermaye 'nakit' ve gerçekten 'öz' olmalıdır. Bankalar Kanunu'nun banka hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması öngörmesi bu sebeptir. Bankacılıkta aynı sermaye koymak mümkün değildir. Bununla birlikte geçmiş dönemde Vergi Kanunlarındaki bir düzenlemeye istinaden yeniden değerlendirme fonları, %50'si nakit konulmak şartıyla sermayeye ilave edilebilmiştir. Diğer taraftan Bankalar kanunumuzda sermayenin 'muvazaadan arf' olarak arttırılmasını emreden, mevzuata aykırı olarak yapılan sermaye artırımlarının öz kaynak kabul edilmeyeceğini belirten hükümler de bulunmaktadır. Bu hükümlere ihtiyaç duyulmasının nedeni, geçmişte sektörde fiktif (gerçek olmayan) sermaye artırımlarına sıkça başvurulmuş olmasıdır. Nakit konulan sermaye ile dönem karından tesis edilen kanuni ve ihtiyari yedek akçeler dışındaki diğer öz kaynak bileşenlerini muhtelif bakış açılarıyla kalite değerlendirmesine tabi tutmak mümkündür. Örneğin mevzuat ve muhasebe kurallarına uygunluk açısından hiçbir problem olmasa dahi, duran varlıkların muhtelif şekillerde (enflasyon muhasebesi vb.) yeniden değerlendirilmesiyle oluşturulan fonların toplam öz kaynaklar içinde çok ağırlıklı paya sahip olması, istenen-tercih edilen bir durum değildir.

1.3. Garanti Fonksiyonu:

Diğer işletmelerde olduğu gibi öz sermaye bankalarda alacakların korunmasını sağlayan, onların alacaklarına karşın teminat

²⁴ Hasan Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, 2000, s.48

teşkil eden bir fonksiyona sahiptir. Bankanın tasfiyesi durumunda alacaklılara tüm borçlar ödenmeyince sermaye sahiplerine ödeme yapılamaz. Dolayısıyla öz sermaye ne kadar yüksek ise o denli alacaklılar korunmuş olur.

1.4. Dağıtılacak Karın Paylaştırılmasında Ölçü Olma Fonksiyonu:

Şirketlerde kar, esas itibariyle ana sözleşmede belirtildiği gibi ana sözleşmede hüküm yoksa TTK' ya göre dağıtılır. TTK' da herkesin ödediği sermaye ölçüsünde kar dağıtımını öngörür. Ancak bankanın ana statüsünde yer alan hükümlere göre sermaye farklı tertiplerden meydana gelebilir. Ve imtiyazlı paylar olabilir. Sermayenin kimler tarafından ödendiği ve bunlara tanınan imtiyazlar şirketin pay defterinde belirtilir. Böylece karın dağıtımında sermaye önemli bir belirleyici ve temel ölçü olma özelliği kazanır.

1.5. Girişilebilecek Faaliyetlerin Ölçüsünü Belirleme Fonksiyonu:

Banka özellikle yatırım yaparken bazı risklere girer. Örneğin; bankanın kredi kullandırışında paranın geri ödenmemesi, menkul kıymet yatırımında fiyatların düşmesi, faiz oranlarının yükselmesi neticesindeki eski faiz oranlı kredilerin verimsiz kredi şekline dönüşmesi gibi. Sonuçta da bankanın verimliliği, dolayısıyla öz sermayesi ve alacaklılara karşı garantisi azalmış olur. Bu nedenle yasa bankanın faaliyetlerinin büyüklüğü ile ödenmiş sermaye arasında bir ilişki kurmuştur.²⁵

²⁵ Hasan Kaval, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, 2000, s.47-50

2. Basel I Düzenlemeleri Göre Sermaye Yeterliliği

Yukarıda sermayenin banka yönetimi içinde haiz olduğu önem vurgulanmaya çalışılmıştır. Aşağıda bu konunun devamı olarak kurumsal sermaye düzenlemelerinin en gelişmiş olan Basel düzenlemeleri açıklanmaktadır.

2.1. Tarihçesi

Basel Bankacılık Denetim Komitesi (The Basel Committee on Banking Supervision) İsviçre'nin Basel kentinde yerleşik Uluslar arası Takas Bankası (Bank for International Settlements- BIS) nezdinde 1974 yılında bankacılık denetim, gözetim ve düzenleme kalitesini iyileştirici çalışmalarda bulunmak üzere G-10 ülkelerinin Merkez Bankası Başkanlarınca oluşturulmuştur. Komite üye ülkelerin Merkez Bankası ve Banka Denetim Otoriteleri Temsilcilerinin katılımıyla toplanmaktadır. Basel Komitesinde halihazırda temsil edilen ülkeler, Belçika, Kanada Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. İspanya Komite'ye 2001 yılında davet edilmiştir.²⁶

Basel Komitesi bankacılık denetimi ile ilgili sorunların tartışılması ve işbirliği için üyeleri arasında düzenli bir forum oluşturmaktadır. Ancak Komite bankacılık denetim ve düzenlemelerindeki kaliteyi dünya çapında arttırma amacı da gütmektedir. Uluslar arası boşluklar sebebiyle denetimden kaçan banka olmaması ve yapılacak denetimin de kaliteli olması hedeflenmektedir. Komitece yürütülen faaliyetleri üç başlıkta toplamak mümkündür;

²⁶ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Baskı, Turhan Kitabevi,2006,s.59-60

- i) Ülkeler arasında, banka denetimi ve mevzuatı ile ilgili, bilgi paylaşımı ve değişimi sağlamak,
- ii) Uluslar arası bankacılık faaliyetlerinin denetimindeki etkinliğini arttırmak
- iii) Bankacılık denetim gözetim ve düzenlenmesi ile ilgili ihtiyaç duyulan alanlarda minimum standartlar koymak

Bankaların faaliyetlerini sağlıklı sürdürebilmesi için belirli ilkeler ortaya koyulmuştur. En önemli ilkeler ise şunlardır:

a) Bankacılık otoritesi, tüm bankalar için üstlendikleri riskleri karşılayacak düzeyde asgari sermaye yükümlülükleri öngörmelidir. Sermayeyi oluşturacak bileşenlerin banka zararlarını karşılayabilme kapasiteleri dikkate alınarak tanımlanması gerekir. Uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankalar için öngörülen sermaye yeterliliği standartları, Basel Sermaye Uzlaşısı ile belirlenen standartların altında olmamalıdır.

b) Bankaların kredi verme, yatırım yapma, kredi ve yatırım portföylerini yönetmelerine ilişkin politika, yöntem ve uygulamalarının bağımsız olarak değerlendirilebilmesi bankacılık denetim ve gözetim sisteminin en vazgeçilmez özelliklerinden birisi olmalıdır.

c) Bankacılık otoritesi, bankaların aktif kalitesi ve kredi karşılıklarının yeterliliği ile ilgili uygun politikalar oluşturduğundan ve politika uygulamaları ve kullanılan yöntemlerin yeterliliğinden emin olmalıdır.

d) Bankacılık otoritesi, bankaların portföylerindeki yoğunlaşmayı belirlemelerine olanak verecek yeterli kapasitede bilgi iletişim ağına sahip oldukları konusunda tatmin olmalıdır. Ayrıca, bankacılık otoritesi bir bankanın tek bir kişi ya da bir sermaye grubuna verebileceği kredilerin azami miktarını belirleyeceği limitlerle sınırlamalıdır.

e) Bankaların birbiriyle bağlantılı (aynı sermaye grubuna dahil) firmalara verdikleri krediler nedeniyle artabilecek zararlardan ve uğrayabilecekleri istismardan korunabilmesi için bankacılık otoritesince, bankaların aynı sermaye grubuna kredi verirken ihtiyatlı davranmalarını ve bu türden risklerini sürekli ve etkin bir şekilde takip etmelerini sağlayacak düzenlemeler oluşturmalıdır. Ayrıca, bankacılık otoritesi bankaların bu türden riskleri azaltacak veya kontrol altında tutacak (bilançoya yayılmasını sağlayacak) önlemleri almalarını sağlamalıdır.

f) Bankacılık otoritesi, bankaların uluslararası kredilendirme ve yatırım faaliyetlerine ilişkin olarak ülke ve transfer risklerinin saptanması, izlenmesi ve kontrol edilmesine ilişkin yeterli politika ve uygulamalara sahip olduklarından ve söz konusu risklerin karşılanması için yeterli rezervlerinin olduğundan emin olmalıdır.

g) Bankacılık otoritesi bankaların piyasa risklerinin etkin olarak ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesine imkân veren sistemlere sahip olduklarından emin olmalıdır. Piyasa riskine maruz kalındığında, bankacılık otoritesi üstlenilebilecek piyasa riskine limit getirme ya da sermaye artırımına zorlama gibi yaptırımları uygulayabilme yetkisine sahip olmalıdır.

h) Bankacılık otoritesi, bankaların taşıdıkları tüm risklerini tespit edecek, ölçecek, yönetecek, kontrol edecek ve bu riskler için yeterli sermayeyi bulunduracak şekilde geniş kapsamlı bir risk yönetimi sistemi (yönetim kurulu ve üst düzey yönetimin izlenme işlevini de içermek üzere) olduğunda ikna olmalıdır.

ı) Bankacılık otoritesi, bankaların faaliyetlerinin yapısını uygun ve yeterli iç kontrol faaliyeti yürütüldüğünden emin olmalıdır. Yetki ve

sorumlulukların devir ve paylaşımı ile ilgili esasların net olup olmadığı, bankayı yükümlülük altına sokma, ödeme yapma ve işlemlerin muhasebeleştirilmesi fonksiyonlarının birbirinden ayrılıp ayrılmadığı, bunlar arasında mutabakat sağlanıp sağlanmadığı ve banka aktiflerini koruyacak tedbirlerin alınıp alınmadığı ve ayrıca hem iç kontrol sonuçlarına hem de yasal ve idari düzenlemelere uyulup uyulmadığının kontrolü için uygun iç veya bağımsız dış denetim fonksiyonlarının bulunup bulunmadığı dikkate alınmalıdır.²⁷

Küreselleşme olgusunun giderek yaygınlaşması, ülkeleri birbirine giderek daha bağlı hale getirirken, bunun sonucu olarak herhangi bir ülkenin finansal piyasalarında meydana gelen krizin diğer ülkelere de çok çabuk bulaşabilmesi çoğu alanda olduğu gibi risk yönetimi konusunda da uluslar arası standartlar oluşturmayı zorunlu kılmaktadır.

Uluslar arası piyasalarda faal olan bankalar için önerilmiş bir yaklaşım olup, söz konusu bankaların aktiflerinde bulunan kalemlerin risklerini teminat gruplarını dikkate almak suretiyle ağırlıklandırmak ve buna karşılık gelen minimum sermaye gereksinimi saptamak için yöntemler öneren bir uzlaşma metnidir. Bankaların kredi plasmanlarına karşılık bulundurması gereken minimum sermaye oranını ilk defa belirleyen uluslar arası bir standart metnidir.

2.2.Sermaye Yeterlilik Rasyosunun Bileşenleri

Basel I'in daha geniş anlamdaki hedefi ise, dünya çapında bankacılıkta denetimin kalitesi denetimin anlamının iyileştirilmesi olarak belirlenmiştir. Komite, son yıllarda uluslararası riskin artmasıyla birlikte

²⁷ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Baskı, Turhan Kitabevi,2006,s.61

sermaye rasyosunun da bozulduğunu dikkate alarak, özellikle sermaye yeterliliği üzerine de yoğunlaşmıştır. Komite ortak standartlar yaklaşımlar geliştirerek aynı bakış açısını uluslararası ortamda oluşturmayı amaçlamaktadır.

Basel Komite 1980'li yıllarda risk düzeylerdeki artışlar ve uluslararası standart bir sermaye yeterlilik hesaplaması formatı oluşturulması amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonucu 1988'de yayınlanan raporla bankaların " Sermaye Tabanı/ Risk Ağırlıklı Varlıklar" rasyosuna alt sınır getirilmiştir. Raporda bankaların aktiflerinde taşıdıkları riskleri ağırlıklandırmayı ve sahip oldukları sermayenin bu riskleri ne ölçüde taşıyabildiğini göstermeyi hedefleyen bu rasyoyu 1992 yılı sonuna kadar %8 yükseltmeleri öngörülmüştür. Bu doğrultuda 1988–1992 arasında özellikle uluslar arası bankaların sermayelerinde önemli artışlar olduğu görülmüştür.

Basel I düzenlemesi uygulamaya girdiği ilk yıllarda ihtiyaçlar doğrultusunda sermaye ve risklilik arasındaki yeterli ilişkiyi kurabiliyordu. Ancak zaman içinde finansal piyasalarda yaşanan gelişmelerin bankalara etkileri, bilanço dışı işlemlerdeki artışlar vb. gibi gelişmeler rasyonun hesaplanmasında yeniliklere gitmeyi gerektirmiştir.

Ülkemizde geçerli sermaye yeterliliği rasyosu hesaplaması temeli 1988'de atılan Basel I kriterlerine dayanmaktadır. Gelişen koşullar çerçevesinde zaman zaman değişikliklere uğramış olan mevcut düzenleme şu şekildedir:

Öz kaynaklar (sermaye tabanı) / (Risk ağırlıklı aktifler) + (G.nakdi Yükümlülükler)+ (Piyasa riskine esas Tutar) > = 0.08

Öz kaynaklar= ana sermaye + katkı sermaye + üçüncü kuşak sermaye - sermayeden indirilecek değerler

Basel I'e göre Risk Ağırlıklı Varlıklar

1) % 0 risk ağırlıklı olan varlıklar;

- OECD üye ülkeleri hükümet ve merkez bankalarından alacakları
- Kasadaki nakit ve altın
- Nakit, altın veya OECD hükümet veya merkez bankaların kefaleti veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetler teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler

2) % 20 risk ağırlıklı varlıklar

- OECD ülkelerinde kurulu bankalardan alacaklar
- OECD ülkelerinde kurulu bankaların kefaletiyle veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetler teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler

3) % 50 risk ağırlıklı krediler

- Gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan konut kredileri

4) % 100 risk ağırlıklı krediler

- Diğer nakdi krediler ve alacaklar, gayrimenkul ve iştirak yatırımları

- **Sermaye Bileşenleri**

a) **A Grubu:** Hazine, TC. Merkez Bankası, Kamu Ortaklığı idaresi, Özelleştirme idaresi, OECD ülkeleri merkez bankaları ile merkezi ve bölgesel yönetimleri,

b) **A1 Grubu:** A Grubu ve Türkiye ihracat Kredi Bankası A.S'yi,

c) **B Grubu:** Yurt içi bankalar, OECD ülkeleri bankaları ve çok taraflı banka ve mali kurumları ile bunların denetim ve gözetim otoriteleri

- ç) **A Grubu menkul kıymetler:** A Grubunda yer alanlar tarafından veya bunların kefaletiyle veya nakit karşılığı çıkarılan veya bunlarca ödenmesi garanti edilen menkul kıymetleri,
- d) **A Grubu teminatlar:** A Grubu menkul kıymetler, A Grubunda yer alanların kefalet ve garantileri ve nakdi,
- e) **B Grubu menkul kıymetler:** B Grubunda yer alanlar ile Türkiye İhracat Kredi Bankası A.S tarafından veya bunların kefaletiyle çıkarılan veya bunlarca ödenmesi garanti edilen ipotek teminatlılar dışındaki menkul kıymetleri,
- f) **B Grubu teminatlar:** B Grubu menkul kıymetler ile B Grubunda yer alanların veya Türkiye İhracat Kredi Bankası A.S'nin kefalet ve garantilerini ifade eder.

I- ANA SERMAYE

- A) Ödenmiş sermaye,
- B) Ödenmiş sermayeye ilişkin enflasyona göre düzeltme farkı,
- C) Hisse senedi ihraç primleri,
- Ç) Hisse senedi iptal kârları,
- D) Yedek akçeler,
- E) Yedek akçelere ilişkin enflasyona göre düzeltme farkı,
- F) Net dönem kârı ile geçmiş yıllar kârı,
- G) Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıkların ana sermayenin yüzde 25'ine kadar olan kısmı,
- Ğ) Sermayeye eklenecek iştirak ve bağlı ortaklık hisseleri ile gayrimenkul satış kazançları
- H) Birincil sermaye benzeri borçların ana sermayenin yüzde 15'ine kadar olan kısmı
- I) Net dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamının yedek akçelerle karşılanamayan kısmı (-),
- İ) Özel maliyet bedelleri (-),
- J) Pesin ödenmiş giderler (-),

- K) Maddi olmayan duran varlıklar (-),
L) Ana sermayenin yüzde 10'nu asan ertelenmiş vergi aktif tutarı (-),
M) Kanunun 56 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen aşım tutarı(-)

II- KATKI SERMAYE

- A) Genel karşılıklar,
B) Menkuller yeniden değerlendirme değer artışı tutarının yüzde 45'i,
C) Gayrimenkuller yeniden değerlendirme değer artışı tutarının yüzde 45'i,
Ç) İştirakler, bağlı ortaklıklar ve birlikte kontrol edilen ortaklıklar bedelsiz hisseleri,
D) Birincil sermaye benzeri borçların ana sermaye hesaplamasında dikkate alınmayan kısmı,
E) İkincil sermaye benzeri borçlar,
F) Satılmaya hazır menkul değerler ile iştirak ve bağlı ortaklıklara ilişkin değer artış fonlarının yüzde 45'i
G) Sermaye yedeklerinin, kâr yedeklerinin ve geçmiş yıllar kâr ve zararının enflasyona göre düzeltme farkları (Yedek akçelere ilişkin enflasyona göre düzeltme farkı hariç).

III- ÜÇÜNCÜ KUŞAK SERMAYE

Bankanın ortakları; yerel yönetimler, merkezi yönetimler bankaya belirli amaçların gerçekleştirilmesi için koşullu kredi verebilirler. Bu kredilerin ödeme koşulları içinde, bankanın tasfiyesi durumunda, diğer borçlardan sonra, ancak özsermaye sahiplerinden önceki sırada ödeme yapma koşulu varsa, bu krediler üçüncü kuşak sermaye olarak adlandırılabilir.

Bankalar sadece sermaye yeterliliği standart oranının hesabında dikkate alınmak üzere üçüncü kuşak sermaye hesaplayabilir. Üçüncü kuşak sermaye, katkı sermayenin ana sermayenin üzerinde kalan kısmı

ile baslangıç vadesi en az iki yıl olan ve vade şartı hariç ikincil sermaye benzeri borç niteliğini haiz krediler ya da ihraç edilen Sermaye Piyasası Kurulu kaydına alınmış borçlanma araçlarından oluşur.

Üçüncü kuşak sermaye esas itibariyle, bankanın ortakları tarafından sermaye niteliğinde olmadan bankaya verilen borçların genel adıdır. Özellikle mahalli idareler ve merkezi hükümetler bankaların kuruluşunda veya daha sonra aşamalarda bankalara gelişmesi için borç verebilirler. Bankanın durumu iyileşince veya kriz aşılınca bu borç geri ödenir. Eğer verilen borç beş yıl gibi uzun vadeli ise ve hukuken de bankanın tasfiyesi sırasında tüm borçlar ödendikten, ancak sermayedarlara ödeme yapılmadan önce ödenecek bir borç niteliğinde ise bu üçüncü kuşak sermaye olarak nitelenir.

Üçüncü kuşak sermaye yalnızca piyasa riskinden kaynaklı öz kaynak gereksiniminin karşılamak üzere kullanılabilir. Üçüncü kuşak sermaye, ana sermayenin kredi riski için kullanılmayan ve piyasa riski için kullanılacak kısmının yüzde iki yüz elli sini geçemez.

IV- SERMAYE (Yönetmelikte öngörülen sınırlar çerçevesinde: (I+II+III))

V- SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER

A) Sermayesinin yüzde 10 ve daha fazlasına sahip olunan bankalar ile finansal kuruluşlardan (yurt içi, yurt dışı) konsolide edilmeyenlerdeki ortaklık payları,

B) Sermayesinin yüzde 10'undan azına sahip olunan bankalar ile finansal kuruluşlardaki (yurt içi, yurt dışı) bankanın ana sermaye ve katkı sermaye toplamının yüzde 10 ve daha fazlasını aşan tutardaki ortaklık payları toplamı,

C) Bankalara, finansal kuruluşlara (yurt içi, yurt dışı) veya nitelikli pay sahiplerine kullandırılan ikincil sermaye benzeri borç niteliğini haiz krediler ile bunlardan satın alınan birincil veya ikincil sermaye benzeri borç niteliğini haiz borçlanma araçları,

) Kanunun 50 ve 51 inci maddeleri hükümlerine aykırı olarak kullandırılan krediler,

D) Bankaların, gayrimenkullerinin net defter değerleri toplamının öz kaynaklarının yüzde ellisini asan kısmı ile alacaklarından dolayı edinmek zorunda kaldıkları ve Kanunun 57 inci maddesi uyarınca elden çıkarılması gereken emtia ve gayrimenkullerden edinim tarihinden itibaren beş yıl geçmesine rağmen elden çıkarılamayanların net defter değerleri,

E) Kurulca belirlenecek diğer hesaplar.

VI- ÖZKAYNAK (IV- V)

VII- KREDİ RİSKİNE ESAS TUTAR

A) Risk ağırlığı % 0 olanlar,

B) Risk ağırlığı %10 olanları,

C) Risk ağırlığı % 20 olanlar,

) Risk ağırlığı % 50 olanlar,

D) Risk ağırlığı % 100 olanlar,

KREDİ RİSKİNE ESAS TUTAR

%0 RİSK AĞIRLIKLI BİLANÇO İÇİ VARLIKLAR, GAYRİNAKDİ KREDİLER, TAAHHÜTLER VE TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

- NAKİT DEĞERLER

a- Kasa,

b- Efektif deposu,

c- Yoldaki paralar,

d- Kıymetli maden deposu.

- VADESİ GELMİŞ MENKUL DEĞERLER

a- Vadesi gelmiş A grubu menkul kıymetler ile bunların kuponları

- T.C. MERKEZ BANKASI

- YURT İÇİ, YURT DIŞI BANKALAR, YURT DISI MERKEZ VE SUBELER

a- A Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar

- PARA PİYASALARINDAN ALACAKLAR

- TERS REPO, İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR

a- A Grubu Menkul Kıymetler karşılığı yapılanlar

- ZORUNLU KARŞILIKLAR

- KREDİLER

a- A Grubunda yer alanlara kullandırılanlar,

b- A Grubu teminatlar karşılığı kullandırılanlar,

c- İlgili kanun, kararname ve tebliğle teşkil edilmiş fonlardan yetkili mercilerin talimatı ile tahsis olunan ve riski aracı bankaya ait bulunmayan fon kaynaklı krediler,

ç- Bankaların kendi çıkardıkları menkul kıymetlerle teminat altına alınanlar (yatırım fonu katılma belgeleri hariç)

d- Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.' ye kullandırılanlar,

e- Kurum tarafından belirlenen banka ve mali kurumlardan, nitelikleri sözleşme ile belirlenen taraf ve konuların finansmanında kullandırılmak üzere risk sermayesi olarak sağlanan ve Kurumdan izin alınmak kaydıyla kullandırılanlar.

- KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR

a- A1 Grubunda yer alanlardan olanlar veya A Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar.

- SATILMAYA HAZIR MENKUL DEĞERLER

a- A Grubu Menkul Kıymetler ile kıymetli madenler.

- VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK MENKUL DEĞERLER

a- A Grubu Menkul Kıymetler ile kıymetli madenler.

- AKTİFLERİMİZİN VADELİ SATIŞINDAN ALACAKLAR

a- A1 Grubunda yer alanlardan olanlar veya A Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar.

- MUHTELİF ALACAKLAR

a- A Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar,

b- Fonlardan alacaklar.

- FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI

a- % 0 risk ağırlığına tabi tutulan hesaplar için.

- DİĞER AKTİFLER

a- Ayniyat mevcudu,

b- Peşin ödenmiş vergiler,

c- Kamu kurum ve kuruluşlarından alacaklar,

ç- Özkaynak hesaplamasında indirim konusu edilmemiş ertelenmiş vergi aktifi tutarı,

d- Şubeler cari hesabı,

e- A1 Grubunda yer alanlardan olan diğer alacaklar ile A Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar.

- GAYRİNAKDİ KREDİLER VE TAAHHÜTLER

a- A Grubu teminatı bulunan veya A1 Grubundakilere verilen gayrinakdi krediler ve taahhütler

b- % 0 risk ağırlığına tabi aktif değerlerin vadeli alım taahhütleri,

c- Riski bankaya rücu edilebilen, % 0 risk ağırlığına tabi banka aktif değerleri ile ilgili satış işlemleri

- TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

a- A1 Grubunda yer alanlarla gerçekleştirilen veya A Grubu teminatlar ile teminat altına alınan türev finansal araçlar .

b- A1 Grubunda yer alanlarla gerçekleştirilen alım satım hesaplarında yer alan toplam getiri swapları ve kredi temerrüt swapları

%10 RİSK AĞIRLIKLIL BİLANÇO İÇİ, VARLIKLAR GAYRİNAKDİ KREDİLER,

TAAHHÜTLER VE TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

- SATILMAYA HAZIR MENKUL DEĞERLER

a- B Grubunda yer alan bankalarca ihraç edilmiş ve sermaye piyasası mevzuatında belirtilen nitelikleri haiz ipotek teminatlı menkul kıymetler.

- VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK MENKUL DEĞERLER

a- B Grubunda yer alan bankalarca ihraç edilmiş ve sermaye piyasası mevzuatında belirtilen nitelikleri haiz ipotek teminatlı menkul kıymetler.

- FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI

a- % 10 risk ağırlığına tabi tutulan hesaplar için.

**%20 RİSK AĞIRLIKLIL BİLANÇO İÇİ VARLIKLAR,
GAYRİNAKDİ KREDİLER,
TAAHHÜTLER VE TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR**

- NAKİT DEĞERLER

a- Satın alınan çekler.

- VADESİ GELMİŞ MENKUL DEĞERLER

a- Vadesi gelmiş B grubu menkul kıymetler ile bunların kuponları.

- YURT İÇİ, YURT DIŞI BANKALAR, YURT DIŞI MERKEZ VE SUBELER

a- B Grubunda yer alanlar nezdinde bulunan hesaplar,

b- B Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar,

c- Yurtdışı merkez ve şubeler.

- TERS REPO İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR

a- A grubu menkul kıymetler dışındaki menkul kıymetler karşılığı yapılanlar

- KREDİLER

a- B Grubunda yer alanlara kullanılanlar,

b- B Grubu teminatlar karşılığı kullanılanlar.

c- Risk bazlı sermaye yükümlülüğü dahil olmak üzere koruyucu denetim ve düzenlemelere tabi olan OECD ülkeleri sermaye piyasası aracı kurumlarına verilen veya bu aracı kurumların kefaleti veya garantisi ile verilen nakdi krediler.

- KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR

a- B Grubunda yer alanlardan olanlar veya B Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar.

- SATILMAYA HAZIR MENKUL DEĞERLER

a- B Grubu Menkul Kıymetler ile yatırım fonu katılma belgeleri.

- VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK MENKUL DEĞERLER

a- B Grubu Menkul Kıymetler ile yatırım fonu katılma belgeleri.

- AKTİFLERİMİZİN VADELİ SATISINDAN ALACAKLAR

a- B Grubunda yer alanlardan olanlar veya B Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar.

- MUHTELİF ALACAKLAR

a- B Grubu teminatlar ile teminat altına alınan muhtelif alacaklar.

b- Risk bazlı sermaye yükümlülüğü dahil olmak üzere koruyucu denetim ve düzenlemelere tabi olan OECD ülkeleri sermaye piyasası aracı kurumlarından alacaklar veya bu aracı kurumların kefaleti veya garantisi ile teminat altına alınan muhtelif alacaklar.

- FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI

a- % 20 risk ağırlığına tabi tutulan hesaplar için.

- DĐĐER AKTİFLER

a- B Grubunda yer alanlardan olanlar ile B Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar.

- GAYRİNAKDİ KREDİLER VE TAAHHÜTLER

a- B Grubu teminatı bulunan veya B Grubundakilere verilen gayrinakdi krediler ve taahhütler,

b- B Grubu menkul kıymetlerin ihracına aracılık taahhütleri,

c- % 20 risk ağırlığına tabi aktif değerlerin vadeli alım taahhütleri,

ç- Riski bankaya rücu edilebilen, % 20 risk ağırlığına tabi banka aktif değerleri ile ilgili satış işlemleri,

d- Geçici 1 inci madde kapsamında geçici ve kesin teminat mektupları.

- TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

a- B Grubunda yer alanlarla gerçekleştirilen veya B Grubu teminatlar ile teminat altına alınanlar.

b- B Grubunda yer alanlarla gerçekleştirilen alım satım hesaplarında yer alan toplam getiri swapları ve kredi temerrüt swapları

**%50 RİSK AĞIRLIKLIL BİLANÇO İÇİ VARLIKLAR,
GAYRİNAKDİ KREDİLER,**

TAAHHÜTLER VE TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

- KREDİLER

a- İkamet amacıyla kullanılan gayrimenkullerin birinci derece ipoteği karşılığı kullanılanlar,

b- Belediye sınırları dahilindeki tapulu arsa ve araziler ile gayrimenkullerin birinci derece ipoteği karşılığı verilen nakdi krediler,

c- Bu gayrimenkuller üzerine 2 veya 3. dereceden tesis edilmiş ipotekler karşılığında (banka tarafından tesis edilen ipotek tutarı, bankanın ipotek derecesinden önde gelen ipotek ve boş ipotek değerleri toplamı ile gayrimenkullerin rayiç değeri arasındaki farkı asmamak kaydıyla) kullanılan nakdi kredilerin 2/3'ü.

- KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR

a- İkamet amacıyla kullanılan gayrimenkullerin birinci derece ipoteği karşılığı kullanılanlar,

b- Belediye sınırları dahilindeki tapulu arsa ve araziler ile gayrimenkullerin birinci derece ipoteği karşılığı verilenler,

c- Bu gayrimenkuller üzerine 2 veya 3. dereceden tesis edilmiş ipotekler karşılığında (banka tarafından tesis edilen ipotek tutarı, bankanın ipotek derecesinden önde gelen ipotek ve boş ipotek değerleri toplamı ile gayrimenkullerin rayiç değeri arasındaki farkı asmamak kaydıyla) kullanılanların 2/3'ü

- FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI

a- % 50 risk ağırlığına tabi tutulan hesaplar için.

- GAYRİNAKDİ KREDİLER VE TAAHHÜTLER

- a- İkamet amacıyla kullanılan gayrimenkullerin birinci derece ipoteği karşılığı verilen gayrinakdi krediler ve taahhütler,
- b- Belediye sınırları dahilindeki tapulu arsa ve araziler ile gayrimenkullerin birinci derece ipoteği karşılığı verilen gayrinakdi krediler ve taahhütler
- c- Bu gayrimenkuller üzerine 2 veya 3. dereceden tesis edilmiş ipotekler karşılığında (banka tarafından tesis edilen ipotek tutarı, bankanın ipotek derecesinden önde gelen ipotek ve boş ipotek değerleri toplamı ile gayrimenkullerin rayiç değeri arasındaki farkı aşmamak kaydıyla) kullanılan gayrinakdi krediler ve taahhütlerin 2/3'ü,
- ç- % 50 risk ağırlığına tabi aktif değerlerin vadeli alım taahhütleri,
- d- Riski bankaya rücu edilebilen, % 50 risk ağırlığına tabi banka aktif değerleri ile ilgili satış işlemleri,
- e- Geçici 1 inci madde kapsamında akreditifler.

**%100 RİSK AĞIRLIKLIL BİLANÇO İÇİ VARLIKLAR,
GAYRİNAKDİ KREDİLER,**

TAAHHÜTLER VE TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

- VADESİ GELMİŞ MENKUL DEĞERLER

a- A grubu ve B grubu menkul kıymetler dışında kalan vadesi gelmiş menkul kıymetler ile bunların kuponları.

- YURT İÇİ, YURT DISI BANKALAR, YURT DISI MERKEZ VE SUBELER

a- OECD ülkeleri bankaları ile çok taraflı banka ve mali kurumlar nezdinde teminata verilmiş, bloke edilmiş, bankanın serbest tasarrufunda bulunmayan mevcutlar,

b- % 0 ve % 20 risk ağırlıkları dışında kalan yurtdışı bankalar.

- KREDİLER

a- % 0, % 20 ve % 50 risk ağırlıkları dışında kalan krediler.

-KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR

a- %0, %20 ve %50 risk ağırlıkları dışında kalanlar

- TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET) (İlgili kanun, kararname ve tebliğle teşkil edilmiş fonlardan yetkili mercilerin talimatı ile tahsis olunan ve riski aracı bankaya ait bulunmayan fon kaynaklı krediler hariç)

- İŞTİRAKLER, BAĞLI ORTAKLIKLAR VE BİRLİKTE KONTROL ED İLEN ORTAKLIKLAR

(NET) (Sermayeden indirilenler dışında kalan tüm iştirakler, bağlı ortaklıklar ve birlikte kontrol edilen ortaklıklar)

- SATILMAYA HAZIR MENKUL DEĞERLER

a- % 0 ve % 20 risk ağırlıkları dışında kalan satılmaya hazır menkul değerler.

- VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK MENKUL DEĞERLER

a- % 0 ve 20 risk ağırlıkları dışında kalan vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler.

- MADDİ DURAN VARLIKLAR (NET) (Finansal kiralama anlaşması kapsamında kiracı olarak kullanılanlar ve alacaklardan dolayı edinilenler dahil)

a- Menkuller

b- Gayrimenkuller

- AKTİFLERİMİZİN VADELİ SATIŞINDAN ALACAKLAR

a- % 0 ve 20 risk ağırlıkları dışında kalan aktiflerimizin vadeli satışından alacaklar.

- MUHTELİF ALACAKLAR

a- % 0 ve 20 risk ağırlıkları dışında kalan muhtelif alacaklar

- FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI

a- %100 risk ağırlığına tabi tutulan hesaplar için.

- DİĞER AKTİFLER

a- % 0 ve 20 risk ağırlıkları dışında kalan diğer aktifler.

- GAYRİNAKDİ KREDİLER VE TAAHHÜTLER

a- İstirak ve bağlı ortaklıkların sermayesine iştirak taahhütleri,

b- Çekler için ödeme taahhütleri,

- c- Kredi kartları harcama limiti taahhütleri,
- ç- % 100 risk ağırlığına tabi aktif değerlerin vadeli alım taahhütleri,
- d- Riski bankaya rücu edilebilen, %100 risk ağırlığına tabi banka aktif değerleri ile ilgili satış işlemleri,
- e- % 0, % 20 ve % 50 risk ağırlıkları dışında kalan gayrinakdi krediler ve taahhütler.

- TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

a- % 0 ve % 20 risk ağırlıkları dışında kalanlar

b- % 0 ve % 20 risk ağırlıkları dışında kalanlar ile gerçekleştirilen alım satım hesaplarında yer alan toplam getiri swapları ve kredi temerrüt swapları

- RISK AĞIRLIĞI VERİLMEMİŞ HESAPLAR

3. Basel II Düzenlemelerine Göre Sermaye Yeterliliği

3.1. Gerekçesi

Basel I uzlaşısı uygulamaya girdiği yıllardan beri özellikle kredi riski ölçümünde benimsenen yöntemlerden dolayı eleştirilere maruz kalmıştır. Basel I'de ayrılması gereken sermaye hesaplanırken verilen teminatlar için %0, %20, %50, %100 risk ağırlıkları kullanılır ve sermaye yeterliliği ve alınan riske göre ayrılacak sermaye hesaplanır. Öncelikle verilen kredi miktarı ile bu risk ağırlıkları çarpılır ve buna göre %8 sermaye oranı ile de ağırlıklandırılır Böylece ayrılması gereken sermaye hesaplanmış olur. Basel I yaklaşımı birçok yönden eksik kalması ve değişen finansal piyasalara tam anlamıyla uyum sağlayamaması sebebiyle yeni Sermaye Uzlaşısı Basel II geliştirilmiştir. Risk ağırlıkları; OECD üye ülke olanlar için % 0 iken risk ağırlığı; OECD üye ülke olmayan ülkeler için %100 olarak alınmıştır. Bu da OECD ülkesi olmayıp sermayesi ve yapısı itibariyle sağlam olan firmalar ve bankalar açısından büyük sorun teşkil etmekteydi. Basel I'in OECD ülkesi dışında kalan ülke alacaklarında ve % 100 risk ağırlığı karşılığı sahip kalemlerde,

borçlunun niteliğine önem vermesi, Basel II'nin en iyi gerekçesidir. Özellikle çok geniş bir alana dayanan % 100 ağırlıklı kalemlerde nitelik itibarıyla durumu çok iyi işletmelerle, çok iyi olmayan ve ya zayıf olan işletmelerin aynı risk ağırlığında ele alınması eleştirisi konusu olmuştur. Risk ağırlığının -belirlenmesinde; kredi verilen işletmelerin

- OECD üyesi ülke olup olmadığına,
- Mali sektörde olup olmadığına,
- İpotekli kredilerde konut kredisi ve ya ticari kredi olup olmadığına

Göre nitelik farklılaşması yapmakta idi. Özellikle % 100 risk ağırlığına sahip işletmelerin tamamını aynı kategoride kabul etmekte, bu sınıfa giren işletmelerin mali durumlarına ve ya kredi değerliliğine göre bir farklılaşma yapmamakta idi. Örneğin herhangi bir bankanın , nakit akışları çok sağlam olan, yeterli teminatı, borç ödeme kapasitesi olan işletmeler ile, kredi değerliliği daha kötü olan işletmeleri aynı saymakta idi. Basel I'de bankaları iflasa götüren temel risk unsuru kredi kullandırımında yoğunlaşmayı fazla dikkate almamıştır. Bütün firma kredilerine, teminat göre farklılaşma dışında, aynı risk ağırlığı uygulandığından bankalar yüksek getirili fakat yüksek riskli alanlara teşvik edilmiştir. Bankalar sadece sermaye yeterliliği oranını tutturmak için sermaye artırımına yönelmiş getirisini dikkate almadan faaliyetleri genişletmiştir. Sermaye yeterliliği oranını yükseltmek için sabit kıymetler gibi duran varlıkların yüksek değerlendirilmesi için her türlü yöntem başvurulmuş, asıl varlık değerleri ile satışı durumundaki büyük zararlar bankaları kötü yönde etkilemiştir. Bu gerekçelerle Basel I 'deki sermaye yeterliliği ölçümündeki eksiklikleri ve finansal piyasalardaki meydana gelen gelişmeleri dikkate alarak yeni sermaye uzlaşısı Basel II Haziran 1999'da 1. İşleri metinle Basel bankacılık Denetim Komitesi tarafından duyurulmuştur. Ülke Denetim otoriteleri, bankalar ve ilgili diğer taraflardan alınan görüşler ve yapılan sayısal etki çalışmaları sonucunda 2001 yılı Ocak 2. İşleri metin, Nisan 2003'te 3. İşleri metin ve son

olarak 26 Haziran 2004'te Basel II'ye ilişkin nihai metin yayımlanmıştır.²⁸

Basel II ile krediler; firma derecesi ve kredi işleminin risklilik düzeyine göre ağırlıklandırılmaya başlanmıştır. Firmanın Derecelendirme notu yoksa % 100 risk ağırlığı ile ağırlıklandırılırken, Parekende portföy için (gayrimenkul ipoteği karşılığı dışında kalan bireysel krediler için) ise % 75 risk ağırlığı ile çarpılacaktır. Eğer ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı krediler için ise % 35 risk ağırlığı ile ağırlıklandırılacaktır.

Basel II 'de en önemli unsur rating'dir. Firmaların kredi limitleri rating notlarına göre verilecektir. Bankalar da buna göre sermaye ayıracaklardır. Yani aynı gruptaki işletmelerde kredi değerliliğinin bir göstergesi olan rating notuna göre farklı sermaye karşılığı hesaplanacaktır.

3.2. Basel II'nin Basel I'den Farklılıkları

Basel II'nin getirdiği en önemli yenilik bankalara uygulanacak tek tip sermaye yeterliliği ölçümünden vazgeçilmesidir. Genel itibariyle sermaye yeterliliği oranı olarak alınan % 8 'lik oran aslında her banka için geçerli olmayabilir. Sermaye yeterliliği % 6 olan bir banka batıyor anlamına gelmez. Basel II'de aynı zamanda kredi riski ölçümleri de yeni bir boyut kazanmıştır. Basel I'de OECD ülkelerine % 0 risk ağırlığı verilirken, OECD ülkesi olmayanlar için %100 risk ağırlığı ile ağırlıklandırılmışlardır. Fakat Basel II 'de artık rating önem kazanmaktadır. Hem ülke notu hem de firma notu da risk ağırlığını

²⁸ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Baskı, Turhan Kitabevi,2006,s.94

belirlemede ön plana çıkmıştır. Artık her firma OECD ülkesi olması sebebiyle ya da olmaması sebebiyle aynı risk ağırlığına tabi tutulmayacaktır. Basel II ile gelen en önemli değişiklikler;

- a) Kredi kullandırılan firmaların niteliğini ifade eden rating notuna göre sermaye karşılığının hesaplanacak olması
- b) Şimdiye kadar önemi belirtilen, ancak hesaplanma yöntemi belirlenmeyen "operasyonelrisk " için sermaye karşılığı hesaplanmasıdır.

Kredi kullanmak isteyen firmalar rating notlarını hesaplamak durumunda olup, firmanın ratingine göre banka sermaye ayırmak durumunda kalacaktır. Böylece banka firma rating notuna göre firmaya ne miktarda kredi verebileceğini belirleyecektir. Çünkü banka riskli firmalara daha fazla sermaye ayırıp daha az yatırım yapmış olacaktır. Bunun sonucunda riskli firmalara ya teminatlı, ya da daha az miktarlarda ya da hiç kredi kullandırılmayacaktır. Rating kuruluşları önem kazanacaktır. Firmalar derecelerini belirlemek durumunda olup buna göre kredi alabileceklerdir. Basel II'de perakende ve bireysel kredilere %75 risk Ağırlığı, Konut kredilerinde gayrimenkul ipoteği karşılığı var ise, i %35, kobi kurumsallara ise rating'e göre kredi verilecektir. Ciro su 50.000 altında ve riski 1.000.000 euronun üzerinde olan firmalar kurumsal kobi olarak nitelendirilir. Bunların yanı sıra risk azaltım tekniklerinde farklılıklar vardır. Basel I'de OECD ülkesi olup hazine kefaleti ve merkez bankası kefaleti olan menkul kıymetler açısından % 0 risk ağırlığı ile değerlendirilir. Teminatında, OECD ülkesi olup banka ve finans kuruluşu kefaleti olanlar % 20 risk ağırlığı ile değerlendirilirken teminatında gayrimenkul ipoteği bulunan alacaklar ise %50 risk ağırlığı ile değerlendirilir. Basel II'de ise teminatlar çeşitlendirilmesi tablodaki Gibidir.

TEMİNAT TÜRLERİ	Basel II Risk Ağırlığı (%)
➤ Nakit, mevduat veya mevduat sertifikası	0
➤ Altın	0
➤ Belli şartları taşıyan borçlanma senetleri	İhraç eden firmanın ratingine göre
➤ Ana endeksteki (İMKB 100 gibi) hisse senetleri	İhraç eden firmanın ratingine göre
➤ Yatırım fonları	Fonun içinde bulunan enstrüman tipine göre
➤ Ana endeks dışında, fakat organize piyasalarda işlem gören senetler	Ratinge göre
➤ Ana endeks dışında, fakat organize piyasalarda işlem gören senetleri de barındıran fonlar	Fonun içinde bulunan enstrüman tipine göre
➤ Taşınmaz mal ipoteği	İkametgah amaçlı % 35 Ticari amaçlı % 50
➤ Belli şartları taşıyan garanti (A- ve üzeri ratinge sahip firmalar, tüm kamu ve banka garantileri) ve kredi türevleri	Ratinge göre

Şekil 2. Halkbank 2007 Eğitim Notları

Basel II lke notları ve kredi risk ağırlıkları (kurumsal firmalar için)

Rating notuna göre risk ağırlıkları ise aşağıdaki gibidir;

Kredi Notu	AAA; AA-	A+; A-	BBB+;BBB-	BB+;B-	B- Altı	DerecelendirilmemiŐ
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%100	%150	%100

4. BÖLÜM

KREDİLENDİRMEDE SERMAYE YETERLİLİĞİ

1. Krediler ve Banka İçin Önemi

Bankacılıkta kredi geri ödeyeceği konusunda kendisine en güven duyulan gerçek veya tüzel kişi bir firmaya bir miktar paranın veya banka itibarının geri alınmak kaydıyla belirli bir bedel (faiz ve / veya komisyon) karşılığında ve belirli bir süre için ödünç verilmesidir. Bankacılık kanununa göre ise kredi;

Kanunu'nun 'krediler' başlıklı 48/1'nci maddesine göre;

- > Bankalarca verilen nakdî krediler ile
 - > verilen teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler,
 - > satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları,
 - > tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler,
 - > varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar,
 - > vadesi geçmiş nakdî krediler,
 - > tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler,
 - > gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri,
 - > ters repo işlemlerinden alacaklar,
- > vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler ve
- > ortaklık payları

İzlendikleri hesaba bakılmaksızın Bankacılık Kanunu uygulamasında kredi sayılır.

2. Kredilerin Sermaye Düzenlemeleri erevesinde Türler

2.1. Perakende Krediler

Bir kredinin bu kapsama girmesi için, kredinin borçlusu gerçek kişiler veya k uk iş sahibi veya k uk işletmeler olmalıdır. Aralarında sermaye ilişkisi bulunan kişi veya işletme toplulukları tek bir borçlu sayılacaktır. Basel-II de k uk iş sahibi veya k uk işletmenin tanımı yoktur.

Perakende kredi, özellikle Türk bankacılık sektöründe, genelde taksitli ve gerçek kişilere kullandırılan kredilere verilen isimdir. Ancak aynı gerçek kişilere kullandırıldığı gibi k uk ticarethanelere kullandırılan kredilerde Basel düzenlemelerinde Perakende Kredi denilmektedir.

Perakende kredi olarak; *k uk işletmelere kullandırılan işletme kredileri ve bunlar lehine düzenlenen teminat mektupları kapsama girmektedir. Her türlü menkul kıymet ihracı ile sağlanan finansman kapsam dışıdır. Rotatif krediler, kredi kartları, kredili mevduat hesapları, taksitli veya bireysel krediler, otomobil, eğitim ve ihtiyaç kredileri, bireysel nitelikli finansal kiralama işlemleri sayılabilir.*²⁹

Basel Komitesi perakende portföyünü %75 risk ağırlığına tabi tutulmuştur. Komiteye göre tek bir borçluya kredinin toplam portföyün % 0.2 si aşmayacak şekilde kredi kullandırılması öngörülmüştür. Tek bir borçluya kullandırılan perakende kredilerin toplam tutarı 1 milyon EURO'yu aşmayacaktır.

Gelişmiş  lkeler için normal, daha doğru bir ifade ile k uk montanlı, kabul edilebilecek 1 milyon EURO'luk perakende kredi limiti, aynen adapte edildiği takdirde az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde, Basel-I çerçevesinde %100'l k kredi riski ağırlığına tabi,  lke

²⁹ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Baskı, Turhan Kitabevi,2006,s.408

ve sektör ölçeğine göre yüksek montanlı pek çok kredinin, Basel II uzlaşısı altında daha düşük kredi riski ağırlıklarına tabi olması sonucunu doğurabilecektir.

Riski 1 milyon Euro'nun altında olan firmalar perakende kobi olarak adlandırılır ve risk ağırlığı olarak % 75 alınır.

2.2. Konut Kredileri

Konut kredileri Basel düzenlemelerinde farklı bir kategoride incelenmektedir. Bunlara farklı risk ağırlığı belirlenmektedir. Yine bunlar kendi içinde oturma amaçlı konut kredileri ile ticari amaçlı krediler olmak üzere alt gruplara ayrılmaktadır.

2.2.1. İpotekli Konut Kredilerinde

İkamet amaçlı gayrimenkuller tamamen teminat altına alınmış bulunan krediler, teminata alınan konut ister borçlu tarafından oturuluyor olsun, isterse kiraya verilmiş olsun, %35 risk ağırlığına tabidir.

Basel-II de Basel-I'e göre kredi riski ağırlığı ciddi şekilde düşürülen diğer bir kredi grubu, konut ipotekli kredilerdir. Basel-I'e göre %50 risk ağırlığına tabi olan konut ipotekli kredilerin risk ağırlığı Basel-II ile %35'e düşürülmüştür.

2.2.2. İpotekli Ticari Amaçlı Konut Kredilerinde

Ticari gayrimenkul ipoteği ile güvence altına alınmış kredilerde % 100 risk ağırlığı uygulanır. Belli koşulların varlığı halinde denetim otoritesi % 50 risk ağırlığının uygulanması insiyatifine sahiptir.

2.3. Kurumsal Krediler

Cirosu 5 milyonun üzerinde olan firmalar kurumsaldır. İlgili firmalara kredi verilirken risk ağırlığı rating ve teminata göre belirlenir. Ciro su 5 milyon altında olup, riski 1 milyon Euro'nun üzerinde olan firmalar kurumsal kobidir. Kredilendirme yapılırken risk ağırlığı rating ya da teminata göre değişiklik gösterir.

3. Kredi Kullanılmasında Gerekli Sermayenin Belirlenmesi ve Örnekler

Bankalar kredi kullandırdıkları durumda Basel I ve Basel II ye göre farklı sermayeler ayırmak durumunda kalacaklardır.

Basel I'e göre kredi kullandırım durumunda farklı teminat gruplarına göre farklı risk ağırlıkları belirlenmiştir. Aynı zamanda Basel I'e göre risk ağırlığı ülkenin OECD ülkesi olup olmamasına göre değişiklik göstermektedir. OECD ülkesi olan ülkeler için % 0 risk ağırlığı verilirken, OECD ülkesi olmayanlar için %100 risk ağırlığı ile ağırlıklandırılmışlardır.

Basel II'ye göre sermaye yeterlilik rasyosu aşağıdaki gibidir.

Sermaye Taban

kredi riski + piyasa riski + operasyonel risk

Sermaye yeterlilik rasyosuna göre oran %8'e eşit ya da büyük olmalıdır.

Sermaye Tabanı = (Ana sermaye + Katkı sermaye + Üçüncü kuşak sermaye - Sermayeden İndirilen Değerler)

Basel II'ye göre kullanılan sermaye tabanı bileşenleri Basel I'de uygulandığı gibidir. Basel II'nin Basel I'den sermaye yeterlilik

rasyosunun ölçümü konusundaki farkı kredi riski ölçümü ve operasyonel riskinde detaylı bir şekilde ölçülmesinin rasyonun paydasına katılmasıdır.

Basel II'de borçlunun niteliğine göre risk ağırlıkları farklılaşmakla birlikte, risklerin ölçümünde kullanılan yöntemlerde değişmektedir. Değişen risk ölçüm şekline göre risk ağırlıkları da değişebilmektedir. Örneğin kredi risk ölçüm tekniği olarak Basel II, iki tür risk ölçüm yöntemine izin vermektedir. Bunlardan birincisi olan standart metod, tüm bankaların kendi iç ölçüm sistemlerini geliştirinceye kadar kullanacakları yöntemdir.

Basel II'ye göre plasmanların taşıdığı risklerin ağırlığı da değişmektedir. Özellikle kredi kullanan kişi veya tarafın kredi değerliliğini esas alan bu yaklaşımda değişik kategorilere göre risk ağırlıkları aşağıdaki gibidir. Kredi değerliliğinin ölçülmesinde ise firmaların bağımsız rating (derecelendirme) kurumlarından alacakları notlar belirleyici olmaktadır.

a) Standart Metotta Alacak Türleri ve Risk Ağırlıkları

A) Hazineden ve Merkez Bankalardan Alacaklar

Kredi Değerliliği	Risk Ağırlığı
AAA/ AA-	% 0
A+ / A -	% 20
BBB+ / B BB -	% 50

BB / B - nin altı	% 100
B - nin altı	% 150
Derecesiz	% 0

Ülkemizde rating'i BB - dir. Bu notun karşılık geldiği risk ağırlığı % 100 'dür. Ancak TL cinsinden devlet iç borçlanma senedini portföyünde tutan bir banka, bu alacak kalemini % 0 risk ağırlığına tabi tutulabilecektir.

B) Bankalardan Alacaklar

Bankalardan alacaklar için 2 seçenek bulunmaktadır. Denetim otoriteleri bu iki seçenektan birini tercih ederek tüm bankalar için aynı rejimi uygulamalıdır.

Basitleştirilmiş alternatif yaklaşıma göre bankalardan alacakların bankanın kurulu olduğu ülke notu ile risk ağırlığı belirlenir.

Opsiyon 1:

Ülkelerin kredi değeri	Risk Ağırlığı
AAA/AA-	%20
A + A-	% 50
BBB+ B-	% 100
BB+ B -	% 100
B- nin altı	% 150
Derecesiz	% 100

Normal standart yaklaşıma göre ise ikinci opsiyon geçerli olup, risk ağırlığı bankaların kendi rating notuna göre belirlenir.

Opsiyon 2: Bankaya verilen kredi notu.

Kredi Değerliliği	Risk Ağırlığı
AAA/AA-	%20
A+ A-	%50
BBB+ B-	%50
BB+ B-	%100
B-nin altında	%150
Derecesiz	%50

Bu konuda iki farklı riski ağırlıklandırma opsiyonu söz konusudur. Burada opsiyondan kastedilen ülkemiz gözetim otoritesi olan BDDK'nın ülke dışı kredi kullandırımında ülkeyi hangi kategoriye (opsiyon1 ve ya opsiyon 2) soktuğudur. Opsiyon 1'de karşı ülkenin ülke notu esas alınırken, opsiyon 2'de ise o ülkenin notu değil ülke içindeki bankaların rating notu esas alınır. Denetim otoritesi opsiyon 1 ve ya opsiyon 2 kullanılması konusunda yetkilidir. Örneğin Türkiye'deki bir banka başka bir ülkeden kredi kullanmak istediğinde kullandığı ülkenin denetim otoritesi opsiyon 1 'i kullanıyor ise bankanın risk ağırlığı yerine ülkemizin risk ağırlığı kullanılacaktır. Ülkemizin rating notu BB – ve risk ağırlığı % 100 ' dür. Eğer ki opsiyon 2'yi benimsemiş bir denetim otoritesi olsaydı ülkemiz bankasının kredi notu geçerli olacaktı. Aynı işlem ülkemiz bankalarından kredi isteyen ülkeler için de geçerlidir.

Denetim otoritemizin opsiyon 1 ve ya opsiyon 2 'den hangisini kullanmaya kara verdiğine bağlı olarak verilecek kredideki risk ağırlığı olarak alınacak kriter (banka rating notu ve ya ülke rating notu) değişiklik gösterecektir.

C) Yerel Kamu Kurum ve Kuruluşlardan Alacaklar

- Bölgesel hükümetler ve yerel yönetimler
- Merkezi hükümlere, bölgesel hkmetlere ve ya yerel yönetimlere bağlı olan idari kuruluşlar ve ayrıca hükümleri ve ya yerel yönetimlerin sahip olduğu ticari olmayan diğer işletmeler
- Merkezi hükümetler, bölgesel hükümetler ve ya yerel yönetimlerin sahip olduğu ticari işletmeler
- Yerel kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar, bankalardan alacaklar bölümünde belirtilen opsiyon çerçevesindeki risk ağırlığına tabi tutulurlar.

D) Kurumsal Firmalardan Alacaklar

Ulusal denetim otoritesi, dışsal derecelendirmeyi göz önüne almadan tüm kurumsal riskler için % 100 risk ağırlığına karar verebilir. Bu durumda da firma ratingi dikkate alınmaz ve hepsi % 100 risk ağırlığına tabi tutulur. Kurumsal firmalardan alacaklar için risk ağırlıkları aşağıdaki gibidir

Kredi Değerliliği	Risk Ağırlığı
AAA/AA-	% 20
A+/ A -	% 50
BBB+/ BB-	% 100
BB- nin altında	% 150
Derecesiz	% 100

Örnek 1: Firma cirosu 35.000 toplam riski:5.000.000 euro olan bir XYZ firması olsun. Rating'i BB ve Kredi talebi 1.000.000 olsun. Teminat olarak ise müşteri çeki gösterebilir. Bu bankanın bu kredi için ayırması gereken sermaye;

Bir firma cirosu 50.000 altında ve riski 1.000.000 euro üzeri ise kurumsal kobi olarak nitelendirilir.

Bu firma kobi kurumsaldır. Rating BB olmasına rağmen Basel I'de rating önemli değildir. Göz önüne alınmaz. Teminat olarak müşteri çeki gösterilmesine rağmen Basel I teminat grubunda risk ağırlığı olarak müşteri çekinin bir etkisi yoktur. Basel I'e göre ve standart yöntemle göre ayrılması gereken sermaye;

$100.000 * 1 * 0.08 = 8000$ 'dir. (Basel II'ye göre rating BB ise % 100 risk ağırlığı)

$100.000 * 1 * 0.08 = 8000$ 'dir. (Basel I'e göre)

Örnek 2: XYZ firmasının toplam riski 5.000.000 eurodur. Firma cirosu 3.500.000, rating BB, kredi talebi 100.000 teminat olarak ise müşteri çeki vermektedir.

Standart yonteme göre müşteri çeki teminat olarak kabul edilmez.

Basel II

$$100.000 * 1 * 0.08 = 8000 \text{ (Firmanın rating'i \% 100 risk ağırlığı)}$$

Basel I

$$100000 * 1 * 0.08 = 8000 \text{ (Basel I 'de rating yok teminat çek kabul edilmiyor.)}$$

Ayrılması gereken sermaye 8000 'dir.

Örnek 3)Toplam riski 500.000, firma cirosu 35.000.000, rating BB, talep ettiği kredi 100.000 ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği teminat olarak vermiştir

Teminata göre risk ağırlığı % 50 dir.

Basel II

$$100.000 * 0.5 * 0.08 = 4000 \text{ (Teminata göre \% 50 risk ağırlığı)}$$

Basel I

$$100000 * 0.5 * 0.08 = 4000 \text{ (Teminata göre \% 50 risk ağırlığı)}$$

* Eğer teminat olmasaydı Parekende kobi olduğu için

Basel II

$$100.000 * 0.75 * 0.08 = 6000$$

Basel I

$$100.000 * 1 * 0.08 = 8000$$

Basel I ' göre ayırması gereken sermaye 6000 iken Basel II 'ye göre ayrılması gereken sermaye 4000 'dür.

Örnek 4) Toplam riski 250.000, cirosu 1,000.000 ve rating C, 25.000 kredi talebi olsun. Teminat olarak şahıs kefaleti olsun.

Teminat kabul edilmiyor.

Basel II

Firma perakende kobidir.

$$25.000 * 0.75 * 0.08 = 1500 \text{ (Perakende Kobilerde risk \% 75)}$$

Basel I

$$25.000 * 1 * 0.08 = 2000 \text{ (teminat kabul edilmiyor \% 100 risk ağırlığı)}$$

Örnek 5) Toplam riski 2.000.000, cirosu 75.000.000, rating C, kredi talebi 25.000

Firma kurumsaldır.

Basel II

$$25.000 * 1,5 * 0.08 = 3000 \text{ (Rating' e göre \% 150 risk ağırlığı)}$$

Basel I

$$25.000 * 1 * 0.08 = 2000$$

4.Kredi Riskinin Ölçülmesi

4.1. Standart Yaklaşım

Standart yöntemde, kredi riski standart usullerle ölçülmekte ve bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının kredi değerlendirmeleriyle desteklenmektedir.

Banka portföyünde yer alan kalemler için belirlenen risk ağırlıkları kullanılmakta, anılan risk ağırlıklarının portföydeki net risk rakamları (özel karşılıklar düşüldükten sonra kalan risk tutarı) ile çarpılması suretiyle risk ağırlıklı varlıklar hesaplanmakta ve bankanın sermaye yeterliliğine olan etkisi belirlenmektedir.

Standart yaklaşımda kaynakların aktarıldığı karşı taraf esas alınarak belirlenene her bir kategoriye göre sabit bir risk ağırlığı bulunmaktadır. Bu durumda öncelikle bankaların alacaklarının karşı tarafın niteliği dikkate alınarak gruplandırmaya gidilmektedir. Daha sonra bulunduğu grupta rating notu hangi risk ağırlığına denk geliyorsa o ağırlığa göre risk miktarı bulunmaktadır.

Standart yaklaşımlar, kredi riski ağırlıklarının, dışsal derecelendirme (rating) notuna sahip ülkelerin hazine ve merkez bankaları ile mali kuruluşlar ve diğer kurumsal kredi müşterileri için rating notlarına göre, derecelendirme notu bulunmayan müşterilerden olan alacaklar ile bazı aktif kalemler için ise risk ağırlıklarının Basel-I'e benzer şekilde standart olarak belirlendiği yöntemlerdir. Standart yaklaşımları;

- > Normal Standart Yaklaşım ve
- > Basitleştirilmiş veya Alternatif Standart Yaklaşımlar

Olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ancak basitleştirilmiş veya alternatif standart yaklaşım isminde tamamen ayrı bir yöntem bulunmamakta, bazı alanlarda tutarlı olmak kaydıyla daha basit seçenekler sunulmaktadır. Esas olan hem hükümetler hem de kurumsal müşteriler için kredi risk ağırlıklarına esas rating notlarının bu konuda yetki ve yetkinliğe sahip bağımsız rating kuruluşlarınca verilmesini öngören Normal standart yaklaşımdır. Basitleştirilmiş veya alternatif standart yaklaşımlarda, ülke hazine ve merkez bankalarının kredi risk ağırlıklarının belirlenmesinde, Bağımsız kuruluşlarca verilen ülke notları yerine, ihracat kredi kurumlarınca verilmiş ülke notlarının kullanılmasına izin verilebilmekte bankaların kredi notu yerleşik buldukları ülkelerin kredi notları esas alınarak da belirlenebilmekte, şirketlere kullandırılan Kredilerin tamamı için de hiç dışsal rating notu kullanmadan %100 risk ağırlığı uygulanabilmektedir.³⁰

Standart yaklaşımda kaynakların aktarıldığı karşı taraf esas alınarak belirlenene her bir kategoriye göre sabit bir risk ağırlığı bulunmaktadır. Bu yaklaşımda riske duyarlılığı artırabilmek için dış kredi derecelendirme notlarının kullanılması öngörülmektedir. Bu çerçevede öncelikle bankaların alacaklarının karşı tarafının niteliği dikkate alınarak gruplandırmaya gidilmektedir. Daha sonra bulunduğu grupta rating notu hangi risk ağırlığına denk geliyorsa o ağırlığa göre risk miktarı bulunmaktadır.

³⁰ M. Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Baskı, Turhan Kitabevi,2006,s.397

4.2.İçsel Derecelendirme

Şekil 3.HALKBANK 2007 yayınları

İçsel derecelendirme yaklaşımları bankaların kredi riski değerlendirmelerini kendi bünyelerinde kuracakları derecelendirme (rating) sistemleri vasıtasıyla yapmalarını öngörmektedir. Kurulacak içsel sistemlerle ilgili standartlar Basel-II dokümanında ayrıntılı olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Yapılan düzenlemeler hayli teknik ve komplikedir. Bu açıdan son derece teknik ve kompleks bulunabilecek Basel-II içsel derecelendirme yöntemlerinin aslında kredi riski ölçümünde ulaşılacak son nokta olmadığı bilinmesinde yarar vardır. Bununla birlikte Basel-II içsel derecelendirme yaklaşımlarının, uygulama açısından son yıllarda geliştirilen kredi riski modellerinden daha kolay olduğu kesinlikle düşünülmemelidir. İçsel modeller çok ağır standartlara bağlandığından özellikle ileri içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmaya ehil bulunup yetkilendirilebilecek gelişmiş uluslar arası banka sayısının bile ilk etapta sınırlı kalacağı tahmin edilmektedir.

Basel-II içsel derecelendirme yaklaşımlarının sadece kredi riskini ölçmek üzere değil aynı zamanda kredi riskini yönetmeyi de hedefleyen bir tarzda dizayn edilmiştir. Basel-II içsel derecelendirme yaklaşımlarının amacı yasal sermaye yeterliliğinin hesaplanmasından ibaret değildir. İçsel derecelendirme yaklaşımları kredi sürecinin bel kemiğini oluşturacak, sermaye yeterliliğinin içsel modellerle ölçümü, banka ve kredi portföyünün ise bildik yöntemlerle idare edilmesi söz konusu olamayacaktır.

İçsel derecelendirme yaklaşımı kredi portföyü ile ilgili '*beklenen kayıp*' ve '*beklenmeyen kayıp*' tutarlarının hesaplanmasına dayanır. Sermaye yükümlülüğü beklenmeyen kayıplar içindir. Beklenen kayıpların sermayeden indirilmesi gerekir. İçsel derecelendirme yaklaşımında, bankaların öngörülen standartları karşılayabilme düzeyine göre tercih edebilecekleri iki seçenek vardır:

- Temel içsel derecelendirme yaklaşımı
- İleri içsel derecelendirme yaklaşımı

Her iki yaklaşım da kredi sınıfları itibariyle farklılaşabilen üç ana unsur çerçevesinde şekillenmektedir:

- > *Risk bileşenleri*; bankalarca tahmin edilecek veya denetim otoritelerince standart olarak belirlenecek risk parametreleridir,
- > *Risk ağırlık fonksiyonları*; risk bileşenlerini girdi olarak alan, '*beklenmeyen kayıplar*' için sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında kullanılacak fonksiyonlardır,
- > *Asgari şartlar*; Her bir varlık sınıfı itibariyle içsel yaklaşımların kullanılabilmesi için ileri sürülen standartlardır.

Temel ve ileri yaklaşım arasındaki farklılık, temel yaklaşımda içsel derecelendirme sistemi ile ilgili bazı risk bileşenleri ve parametrelerin denetim otoritesi tarafından sağlanmasıdır. İleri

yaklaşımında tüm risk bileşenleri, gerekli koşulları sağlamaları halinde, bankaların sorumluluğuna bırakılmaktadır.

İçsel derecelendirme yaklaşımında bankalar kredi ve yatırımlarını aşağıda belirtilen varlık sınıflarından birisinde tasnif etmek zorundadırlar.

4.2.1. Kurumsal Krediler:

Genel olarak şirketlerden olan alacakları kapsamaktadır. İstenildiği takdirde büyük ölçekli işletmeler ile KOBİ kredilerinin ayrımlanması mümkündür. Devralınan kurumsal krediler de istenildiği takdirde ayrıca değerlendirilebilir. Bu genel ayrımlar dışında kurumsal krediler altında beş ihtisas kredi türü ayrıca tanımlanmıştır. İhtisas kredileri genel olarak kredi geri dönüşleri ile borçlunun kredi konusu varlıktan elde edeceği nakit akımları arasında bağ kurulan finansman yöntemlerini kapsamaktadır.

a) Proje finansmanı,

b) Özel varlık (gemi, uçak, uydu, demiryolu, taşıma filoları v.b) finansmanı

c) Emtia finansmanı

d) Gelir getiren gayrimenkul finansmanı,

e) Yüksek volatiliteye sahip ticari gayrimenkul finansmanı,

4.2.2. Hazine ve Merkez Bankalarına Kullandırılan Krediler

4.2.3. Bankalara Kullandırılan Krediler

4.2.4. Perakende Krediler: Bireysel krediler, ipotekli konut (mortgage) kredileri ve toplamı 1 milyon Euro'yu geçmemek üzere küçük işletmelere kullandırılan krediler aşağıdaki üç alt sınıftan birisinde tasnif edilecektir. Devralınan perakende krediler ayrıca değerlendirilebilir.

a) Konut ipotekli krediler

b) Nitelikli Rotatif Parekende Krediler (Gerçek Kişilere Kullandırılan ve 100.000 Euro'yu Aşmayan Parekende krediler)

4.2.5. Ortaklık Payları (Diğer şirketlerdeki, İtfası (geri ödemesi söz konusu olmayan sermaye yatırımlarını kapsar.)

İçsel derecelendirme metodunda her bir varlık sınıfı için bankalarca hesaplanması gereken dört risk bileşeni bulunmaktadır:

1) Temerrüt Olasılığı (Kredi derecesine sahip her bir kredi borçlusunun bir yıllık sürede yüzde, binde veya onbinde kaçının temerrüde düşeceğini gösterir.)

2) Temerrüt Anındaki Risk (Borçlunun temerrüde düştüğü tarihteki beklenen brüt risk tutarıdır.)

3) Temerrüt Halinde Kayıp Oranı (Temerrüde düşen kredinin zarar dönüşen kısmını ifade eder.)

4) Efektif Vade (Her Bir Risk İçin Formülle Hesaplanmasına Rağmen Efektif Vade genel olarak 1 Yıldan Kısa, 5 Yıldan Uzun Olmayacaktır.)

Burada banka temerrüt olasılığını, her bir rating scalası için kendisi tahmin edebilmektedir. Fakat temerrüt halindeki kayıp, Temerrüt anındaki risk, Efektif vade denetim otoriteleri tarafından tahmin edilebilmektedir.

5. Kredi Yönetiminin Esasları

Krediler bankalar için en önemli araçtır. Bankalar fon arz edenlerden aldıkları fonları, fon talep edenlere vermek suretiyle kar elde ederler. Fakat bankalar kredi kullandırırken birçok riskle karşı karşıya kalırlar. Bunun için de risk en aza indirmek için birçok önlem alırlar.

5.1. Geleneksel Kredi Yönetiminin Esasları

Bankalar kredi kullandırır karşılaştıkları riskleri en aza indirmek amaçlı klasik esasları temel alır. Kredilerin mümkün olduğunca sektör ve ürün farklılaştırılması, daha fazla sayıda müşteri sayısı ve kredi üst limitleri tespit ederek risk azaltılır ve riskten korunulabilir.

Risk doğmadan birçok yöntem uygulanarak önenebilir;

Kredi riski kredi riskini taşıyan müşteriden alınarak başka bir şeyin üzerine yansıtılabilir. Buna **riskin yansıtılması** diyoruz. Kredi anapara ve faizinin ödenmediği durumlarda bankanın zararını kapatabilecek bir teminat alınabilir ve banka herhangi bir olumsuz durumda bu teminata başvurarak riski azaltır. Müşteri tarafından gayrimenkul, menkul ya da işletme ipoteği temin edilebilir ya da üçüncü kişiler tarafında kefil şeklinde teminat verilebilir.

Kredi riski tek bir müşteri çok fazla miktarda kredi kullandırmak yerine riski çok fazla müşteriye dağıtarak da azaltılabilir. Çok sayıda fakat az miktarlarda kredinin batma riski, az sayıda fakat yüksek miktarlardaki krediden daha düşüktür. Bu şekilde riskin azaltılmasına **risk tutarının küçültülmesi** politikası diyoruz. Örneğin, Özellikle gelişmiş ülkelerde ticari bankaların aldıkları en önemli risk kredi riskidir. Oysa gelişmekte olan ülkelerde ülkemizde de olduğu gibi, bankaların kredi portföylerinin küçük olması, az sayıda bilinen müşteriyle çalışılması bu riski azaltmaktadır.³¹

Riski azaltabilmenin diğer bir yolu ise riskin sınırlandırılmasıdır. Kredilerin toplamı üzerinden **üst sınırlar getirilir**. Bu sınırlar aşağıdaki gibidir;

³¹ H.Uğur Köylüoğlu, **Risk Yönetimi. Zaman Geçirmeden Neden? Nasıl?** Active Finans, Mart-Nisan 2001,s:82

- Bankanın gerçek ve tüzel kişiye doğrudan veya dolaylı olarak verilen nakdi ve gayri nakdi kredilerinin toplamı banka sermayesinin % 25'ini geçemeyeceği,
- Banka X grubuna dahil firmaların tamamına açılacak kredi yine öz kaynakların % 25 'ini aşmaz.
- Banka sahibi sermaye grubunun bankadan kullanabileceği kredi tutarı diğer sermaye gruplarının bankadan kullanabileceği tutarın daha aşağısında belirlenmiştir. Buna göre bankalarca bankanın dahil olduğu risk grubuna dahil olduğu risk grubuna kullanılacak krediler banka öz kaynaklarının % 20'sini geçemeyecektir. Ancak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu bu oranı diğer sermaye grupları düzeyine yani % 25'e yükseltmeye yetkilidir.
- Bankacılıkta kişi ve ya gruba verilen sıradan bir kredinin banka öz kaynaklarının % 10'nunu aşmaması beklenir ve bu oranı aşan krediler büyük kredilerdir. Eğer gerçek ya da tüzel kişilere kullanılan öz kaynakların % 10'nunu geçecek şekilde kredi kullanımında bulunulduysa buna büyük kredi denir ve bu krediler toplamı banka öz sermayesinin 8 katını aşamaz.
- Bir bankanın kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki bir ortaklıktaki payı kendi öz sermayesinin % 15'ini, bu ortaklıklardaki paylarını toplam tutarı ise kendi öz kaynaklarının % 60 'ını aşamaz.

Kredi riskinin azaltılması riskin farklılaştırılması yani **nitelik olarak çeşitlendirilmesi** yöntemiyle de gerçekleşir. Bu politika ile banka müşterileri sınıflandırılabilir. Bireysel, ticari, kurumsal olarak sınıflandırılan müşteriler yine farklı pazarlama politikaları ile her müşteri grubuna farklı limitler sağlanarak nitelik olarak krediler çeşitlendirilmiş olup, risk farklılaştırılması sağlanmış olur. Risk farklılaştırılması aynı zamanda hangi bölgelerde ve hangi sektörlerde ne tip krediler kullanılabilirliği hakkında da sınıflandırma yapılabilmesini sağlar. Diğer

bir sınıflandırma ise vadeler itibariyle yapılabilir. Kısa, orta ve uzun vadeli kredi sınıflandırması yapılarak ekonomik dalgalanmalara göre yeniden faiz ve vade ilişkisi ayarlaması yapıp, kredilerin daha akıcı hale gelmesi sağlanabilir.

5.2. Kredi Türevleriyle Kredi Yönetiminin Esasları

Kredi türevleri kredi riskinin (bono ve tahviller dahil) bağımsız olarak üçüncü şahıslara değişik getiri ve risk oranları üzerinden devredilmesine, kredi risklerinin değiştirilmesine veya borçlu (tahvil veya bono borçluları dahil) temerrüt riskine karşı korunma satın alınmasına imkan tanıyan araçlardır.

Başlıca kredi türevleri şunlardır:

5.2.1. Toplam Getiri Swapları:

İşlemden koruma satın alan ve koruma sağlayan olmak üzere iki taraf vardır. Koruma satın alan sözleşme konusu krediden kaynaklanan her türlü nakit akışını ve doğabilecek değer artış kazancını satan tarafa aktarırken, koruma sağlayan sabit bir faiz ve her türlü kredi kayıp ve değer azalışını karşılamayı taahhüt eder.

5.2.2 Kredi Opsiyonları:

Kredi opsiyonları bulundurulmuş varlıkların piyasa değerinin veya borçluların temerrüde düşmesi nedeniyle uğranılacak kayıplara karşı koruma sağlayabilir. Diğer opsiyonlarda olduğu gibi opsiyon alıcısı opsiyonu kullanıp kullanmamakta serbesttir. Kredi opsiyonları sadece menkul kıymetler için değil piyasa faiz oranlarına duyarlı mortgage türü krediler için de kullanılabilir. Piyasa değer düşüşü veya borçlu temerrüt olasılığına karşı koruma sağlayan opsiyonlar dışında, kredi rating notlarındaki değişikliklerin borçlanma maliyetlerini olumsuz etkileyebileceğinden çekinen banka ve kurumlar için risksiz faiz oranı ile

kendi borçlanma faizleri arasındaki marjın artması halinde koruma sağlayan opsiyon türleri mevcuttur.

5.2.3. Kredi Temerrüt Swapları :

Kredi temerrüt swapları kredi borçlusundan kaynaklanabilecek temerrüt riskinin dönemsel olarak ödenen komisyonlar karşılığında koruma sağlayan tarafa devredilmesini sağlayan sözleşmelerdir. Temerrüt vuku bulunduğu koruma satın alan tarafın uğradığı kayıp komisyon karşılığında koruma sağlayan tarafından tazmin edilir.

Örneğin; A bankası kredi müşterisine kredi kullandırsın ve anapara ve faiz ödemesi alamadığı durumda koruma satın alan A bankası risk transferi karşılığında komisyon öder. B bankası ise koruma satan yani temerrüt halinde ödeme yapan taraf olsun. Bu şekilde A bankası kredinin geri dönmemesi halinde B bankasından ödemesini alır.

5.2.4. Krediyeye Dayalı Tahviller:

Krediyeye dayalı tahviller, kredi temerrüt swaplarının nimetlerinden yararlanmak isteyen risk meraklısı bireysel yatırımcılara arz edilmek için çıkarılan tahvillerdir. İşlem riski çok düşük bir finansal varlıkla, kredi temerrüt swaplarının birleşiminden oluşmaktadır. Krediyeye dayalı tahviller koruma satın alan tarafında ihraç edilebileceği gibi sadece bu amaçla kurulan özel amaçlı kuruluş tarafından da ihraç edilebilir.

Örneğin; A bankası kredi kullandırsın ve anapara ve faizi alamama durumu için koruma satın alsın ve risk transferi karşılığında Özel amaçlı kuruluş yani koruma satan tarafa komisyon ödesin. Özel Amaçlı kuruluş krediyeye dayalı tahvil ihraç edip, AAA rating notu tahvil satın alır. Temerrüt koruması karşılığında A bankası tahsil ettiği komisyon geliri ve AAA tahvil faizi olarak öder. Kuruluş temerrüt yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra kalan aktif bakiyesi yatırımcılara

aittir. Koruma satın alan, kuruluş aktifleri üzerinde imtiyazlıdır. Yatırımcılar ise AAA rating notuna sahip tahvilleri satın alarak kredi borçlusunun temerrüt riskini dolaylı olarak üstlenirler. Eğer Kuruluş temerrüt ödenmesinde bulunmak durumunda kalırsa anapara kaybına uğrarlar.

5.2.5.Teminatlı Borç Yükümlülükleri:

Teminatlı borç yükümlülükleri, tek bir kredi havuzundan kaynaklanan toplam kredi riskinin, değişik yatırımcılara her bir yatırımcının risk iştahına göre değişen getiriler karşılığında aktarılmasını sağlayan varlığa dayalı menkul kıymet ihraçlarıdır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşme, liberalizasyon, ürün çeşitlenmesiyle birlikte artan rekabet, bankalar için fırsatlar doğursa da birçok tehlikenin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllarda ortaya çıkan finansal krizlerin temelinde 'Risk' adı verdiğimiz tehlikelerin görülememesi ya da görülse de önlenememesi durumu yatmaktadır.

Son on yıllık süreçte 'Risk Yönetimi ' bankaların en önemli yönetim süreçlerinden biri haline gelmiştir. Risk yönetimi hem uluslar arası düzenlemelere hem de ulusal düzenlemelere en çok konu olan alanların başında gelmektedir. Basel, bankalar yanında henüz çok fazla fark edilememiş olsa dahi reel sektörü de yakından ilgilendiren ve temeli risk yönetimine dayanan düzenlemelerdir.

Bankalar büyük oranda yabancı kaynakla çalıştığı için, güven kurumları olarak ciddi sorumluluklar üstlenmektedirler. Bu sebeple risk yönetimi bankalar açısından daha da ön plana çıkmaktadır.

Türk finans sisteminde bankalar çok önemli bir paya sahiptir. Bundan dolayı bankaların güvenli çalışması ekonomi açısından çok önemlidir. Türkiye'de bankalar yıllardır kamu borçlanması gereği riskten uzak ve karlı çalışmışlardır. Fakat yaşanan gelişmeler bankaların risksiz ve karlı faaliyetlerinin bittiğini ortaya koymaktadır. Bunun sonucunda ise bankalar risk ile başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Bu durumda bankalar hem kar elde etmek hem de kullandıkları araçların batmasını engellemek amaçlı hassas risk ölçümleri yapmak zorundadırlar. Çıkan yeni teknikleri her banka kendi yapısına göre temellendirmelidir.

Bunun sonucunda bankalar belirli risk ölçüm metotlarını araştırıp bankanın yapısına sermayesine göre şekillendirip bu ölçümlerle verilen kredinin geri dönmesini sağlamak hatta geri dönmese dahi ayırdığı sermaye ile bu batan krediden çok zarar görmemeyi öğrenmelidir. Bankalarca üstlenilen risklerin doğuracağı muhtemel kayıpları karşılayacak sermayenin temin ve sürekliliğini sağlayacak risk bazlı ve geleceğe odaklı bir denetim ve gözetim anlayışına geçiş sağlanmalıdır.

Bankaların, beklenmedik ekonomik çevre değişikliklerine karşı dayanıklılık sağlayacak asgari bir sermayeye sahip olmaları gerekmektedir. Burada kastedilen sermayenin bilançosunun pasifinde yer alan öz sermayeden farklı bir kavramdır. Bankanın kriz anında kolayca paraya çevrilebilir aktifleri ile borçlarını ödemeyi sağlayan bir öz varlık amaçlandığı bu amaçla bilançodaki öz sermaye rakamına, temelde yabancı kaynak olmakla birlikte, tasfiye halinde ödenmeyeceği için öz sermaye gibi işlem gören üçüncü kuşak sermaye ile artırıldığı, kriz anında paraya dönüşmesi kolay olmayanların düşüldüğü, böylece farklı bir öz sermaye rakamına ulaşıldığı görülmektedir.

Basel I düzenlemeleri esas itibariyle bu öz sermaye ile değişik risk kategorilerinin risk ağırlığını belirlemektedir. Basel I sistemine, risk ağırlıkları OECD üye ülkesi olup olmama durumuna göre ya % 0 ya da % 100 risk ağırlıkları kullanılmıştır. Basel I sisteminde teminatları 4 ana risk ağırlığı ile belirtmiştir. Sistem; OECD üye ülkesi olan hükümetlerin verdiği teminatlar için % 0 risk ağırlığı, OECD üye ülkesi olan bankaların verdiği teminatlar için % 20 risk ağırlığı, gayrimenkul ipoteği için ise % 50 risk ağırlığı ve diğer krediler için ise % 100 risk ağırlığı belirlemiştir.

Basel I de, krediyi kullananın niteliğini dikkate almadan aynı risk ağırlığı tanımlanmıştır. Oysa aynı grupta olmasına rağmen farklı kredi değerliliğine sahip olduğu için farklı risk ağırlıklarının belirlenmesi gerekliliği Basel II' de ele alınmıştır. Böylelikle Basel II ortaya koyulmuştur.

Basel II' de kredi kullananın niteliği ön plana çıkar. Kredi kullananın teminatı yoksa bile risk notunu da içeren ratingi hesaplanır ve bu ratinge göre firmaya belirli risk ağırlığı verilir ve kredi kullananın, kullanacağı kredi limiti buna göre belirlenir. Basel I ve Basel II teminatlar açısından da farklılık göstermektedir. Teminatların risk ağırlığı açısından Basel II Basel I'den ayrılmaktadır. Basel II' de ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği için % 35 risk ağırlığı, ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği için ise % 50 risk ağırlığı kullanılır. Basel I'de ise gayrimenkul ipoteği için sadece % 50 risk ağırlığı kullanılır. Verilen teminatlara göre risk ağırlığının değişmesi bankanın kullandığı kredi için ayracağı sermaye miktarını değiştirmekte olup, açılan kredinin limitinde de farklılık yaratır.

Basel II ile aynı zamanda operasyonel risk içinde sermaye gereksinimi hesaplaması yapılmaya başlanmıştır. Bu sebeple standart ve içsel yöntemler ortaya koyulmuştur. Operasyon riskin sayısallaştırılması güç olmakla birlikte, bankalar kendi içsel derecelendirme yaklaşımları ile bu riski de sayısallaştırma yoluna gidebilmektedir. Basel I, Basel II' den bu yönleriyle ayrılmaktadır. Bu sebeple Basel I birçok eleştiriye maruz kalmış olup, Basel II metni yayınlanmıştır. Basel I'de operasyonel risk olmasına rağmen, operasyonel riskin hesaplanması için somut yöntemler geliştirilmemiştir. Basel II' de operasyonel riskin hesaplanması açısından bu yöntemler üzerinde de yoğunlaşmıştır.

Türk bankacılık sisteminin bu düzenlemelere uyum gösterebilmeleri için bankaların öncelikle Basel II düzenlemelerinin ruhunu ve uygulama şeklini anlamaları; bunun için de ilgili personelinin eğitilmesi gerekmektedir. Özellikle bankaların operasyonel risk hesaplamaları için yöntemler geliştirilmeli, bu paralelde operasyonel riski oluşturan unsurlar sayısallaştırılıp ölçülebilmelidir.

Henüz Basel II' ye geçilmemiş olmakla birlikte bankalarımızın Basel II Sermaye Uzlaşısında belirlenen kriterlere uygun hareket etmeleri gerekmekte olup, mevcut uygulamalarını bu yönde revize etmelidirler.

Aynı zamanda işletmelerin daha kolay kredi kullanabilmeleri için, izleyecekleri açıklık politikası ile kendilerini rating çalışması yapan bağımsız denetim şirketlerinin ve finansman kuruluşlarının değerlendirmelerine açık hale getirmeleri gerekmektedir. Bu amaçla tüm firmaların kendi web sitelerini oluşturmaları gerekmektedir. Bu web sitelerinde ortaklık yapısı, ortakların akademik ve mesleki kariyer bilgileri, son dönem mali tabloları, varsa bu tablolarla ilişkili olarak bağımsız denetim kuruluşları tarafından düzenlenen raporlar, referans kuruluşlar ve kalite standart belgeleri gibi bilgiler de gösterilmelidir. Gerçeğe uygun mali tablolar, belirli bir alanda profesyonelleşme, muhasebe finansman ve risk yönetimi alanında profesyonel eleman istihdam ederek firmalar, finansal yapılarını bilinçli bir şekilde yönetebilirler.

Bankalar kredilendirme sürecinde getirilerini artırmak ve doğacak muhtemel kredi risklerindeki zararları azaltmak için riske duyarlı sermaye getirisi, RAROC (Risk Adjusted Return on Capital) hesaplamaları yapmalıdırlar. Her bir kredi için ayrılan sermayenin maliyetini hesaplayabilmeli ve bankaların kredi politikaları bölümleri bu hususu dikkate alarak ayrılması gereken sermayeyi belirlemelidir.

Basel II sürecini iyi yönetmek isteyen bankaların riske duyarlı fiyatlamalar yapması kaçınılmazdır. Bankalar, yüksek riskli firmalara yüksek faiz oranı belirlemek durumunda olup, bankaların bu firmalardan güçlü teminat talep etmesi gerekmektedir. Bankalar, düşük riskli firmalara ise düşük faiz oranı ve daha az teminat almak gibi bir imkân sunabileceklerdir.

Kredilendirme sürecinin en önemli bacaklarından biri olan firma derecelendirme, sermaye hesabında direk kullanılacağı için önümüzdeki dönemlerde çok daha önemli olacaktır. Gelişmiş yaklaşımlarda her banka kendi

temerrüt olasılığını hesaplayacağı için, bu oranın makul olabilmesi için güçlü bir derecelendirme sistemi kurmalıdır. Kurulan bu modeller sürekli bir doğrulama ve geliştirme sürecine sahip olmalıdır. Değişen ekonomik koşullara ve konjonktürel yapıya ayak uydurabilmelidir.

Türkiye’ de türev ürünlerin kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Risk yönetimi sürecinin en önemli enstrümanlarından olan türev ürünler, gerek tezgâh üstü piyasalarda (OTC) gerekse VOB’ da (vadeli işlem ve opsiyon borsası) yoğun bir şekilde işlem görmektedir. Etkin bir risk yönetimi için işlem hacminin çok daha yüksek seviyelerde olması gerekmektedir.

Bankalar kredi risklerini yönetebilmek için daha sık kredi türevlerine başvurmalıdırlar. Kredi türevlerinden ‘Krediye Dayalı Tahviller’ her ne kadar Türkiye şartları için şu aşamada uygun olmasa da, ‘Kredi Temerrüt Swapı’ ve ‘Toplam Getiri Swapı’ ülkemizde daha yoğun uygulanabilir. Ülkemizde bu tarz ürünler için hukuki ve teknik alt yapı oluşturulmakla birlikte, piyasa bilinci yeterince oluşmamıştır.

Bu yöntemlerin kullanımı finansal piyasaların derinleşmesini sağlayacağı için, muhtemel bir finansal krizde, bankalara ve ülke ekonomisine tampon görevi görür.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, Ayhan, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği Basel I ve Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde**, Turhan Kitabevi, 2006
- Bolgün, Evren, Barış Akçay, **Risk Yönetimi Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları**, Scala Yayıncılık, 2005
- Babuşcu, Şenol, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Akademi Yayıncılık, Ankara, 2005
- Beşinci, Murat, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Türkiye Analizi**, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2004
- Alkin, Emre, Tuğrul Savaş, Vedat Akman, **Finansal Aracılığın Evrimi Çağdaş Bankacılık Sistemine Geçiş Risk Yönetimi ve Organizasyonu**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001
- Bolak, Mehmet, **Risk ve Yönetimi**, Birsen Yayınevi, İstanbul, 2004
- Takan, Mehmet, **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002
- Kaval, Hasan, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2000
- Yüksel, Ayhan, **Basel II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri**, Ankara, BDDK Araştırma raporları: 2005/4, www.bddk.org.tr
- Küçüközmen, Coşkun, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği: Value at Risk Uygulamaları**, İşletme ve Finans Dergisi, Mart, 1999
- Marrison, Chris, **The Fundamentals of Risk Measurements**, McGraw-Hill, New York, 2002
- Türkiye Bankalar Birliği, **Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi**, www.tbb.org.tr
- Demirtaş, Nazım, **Bankacılıkta Kredi Değerliliğinin Tespiti ve Kredi Riski Yönetimi**, BDDK, 2000
- BIS, **Quantitative Impact Study 2**, 2001
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankaların İç Denetimi ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin 1 Sayılı Tebliğ**, www.bddk.org.tr, 2002
- Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi, **Büyük Risklerin Ölçülmesi ve Denetlenmesi**, Bankacılar Dergisi, Sayı: 36, Ocak 1991
- Karacan, Ali İhsan, **Bankacılık ve Kriz**, Tütünbank yayınları, 2002
- Köylüoğlu H. Uğur, **Risk Yönetimi Zaman Geçmeden! Neden? Nasıl?**, Active Finans, Mart-Nisan 2001

Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E Dergisi, Cilt:5 sayı:1, 2003

Yayla, Münür, Yasemin Türker, **Basel II Ekonomik yansımaları ve Geçiş Süreci**, BDDK Araştırma Dairesi Çalışma Raporları, No:2005/3, www.bddk.org.tr

Tsay, Ruey, **Analysis of Financial Times Series**, John Wiley Sons, New York, 2002
Karacan, Ali İhsan, **Özerk Kurumlar Üzerine Denemeler**, Creative Yayıncılık, İstanbul, 2002

Karacan, Ali İhsan, **Mali Piyasalar Üzerine Denemeler**, Creative Yayıncılık, İstanbul, 2002

Macey, Jonathan; Miler, Geoffrey; Carnell, Richard Scott, **Banking Law and Regulations**, Aspen Publishers, New York, 2001

Özyurt, Gülsün, **Kredi Türevleri**, Active dergisi, Sayı:31, 2003

Parlakkaya, Raif, **Finansal Türev Ürünler ile Mali Risk Yönetimi ve Uygulamaları**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Mart 2003

Borio, Claudio, **Towards a Macroprudential Framework for Financial Supervision and Regulation**, BIS Working Papers No:128, February 2003 www.bis.org

Yüksel, Ali Sait, **Banka Yönetimi El Kitabı**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002

BDDK, **10 Soruda Yeni BASEL Sermaye Uzlaşısı**, Araştırma Dairesi, Ocak 2005, www.bddk.org.tr

VOB, **Yatırımcı Rehberi**, www.vob.org.tr

BDDK, **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu- VII**, Ekim 2003, www.bddk.org.tr

Mazıbaşı, Murat, **Operasyonel Riske BASEL Yaklaşımı : Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme**, BDDK Araştırma Raporları No.2005/2 Mart 2005

Eğilmez, Mahfi, Ercan Kumcu, **Krizleri Nasıl Çıkardık**, Creative yayıncılık, İstanbul, 2001

BDDK, **Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS- TR)**, Araştırma Dairesi, Aralık 2004, www.bddk.org.tr

BDDK, **Kanun ve Karar Örnekleri Yönetmelik ve Genelgeler, Yıllık Raporlar Sektör Değerlendirme Raporları Aylık Bültenler, Haftalık Bültenler**, 2000-2004, www.bddk.org.tr

BDDK, **Türk Bankacılık Sektörünün BASEL II'ye geçişine İlişkin Yol Haritası**, Araştırma Dairesi, 30 Mayıs 2005, www.bddk.org.tr

BDDK, **İmar Bankası Olayı**, Ekim 2003

Tuncer, Ebru, **BASEL II Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Lüks MÜ?**, Active Dergisi, Mayıs-Haziran 2006

Altıntaş, Ayhan, **Uluslararası Yatırımların Korunması Temel Uyuşmazlıklar ve Tahkim Kurulları**, Hazine Dergisi,Sayı:10 S.1-40,1998, www.hazine.gov.tr

Aydın, Aydan, **Sermaye Yeterliliği ve VAR Value At Risk**, TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, Eylül 2000, www.tbb.org.tr

Aksel, Kaan, **Yeni BASEL Anlaşması-BASEL II**, Active Bankacılık ve Finans Dergisi,Sayı:23 2002, www.makalem.com

Artun, Tuncay, **Türkiye'de Bankacılık: İşlevi- Gelişimi- Özellikleri ve Sorunlarıyla**, Tekin Yayınevi, İstanbul,1980

Gönenç, Demet, **Bankalarda Kurumsal Kredi Risk Yönetimi**, BDDK,2002

İNTERNET ADRESLERİ

www.activefinans.com
www.bddk.org.tr
www.bis.org
www.tbb.org.tr
www.risk.net
www.riskinstitute.com
www.makalem.com
www.hazine.gov.tr
www.imkb.gov.tr
www.vob.org.tr
www.tmsf.org.tr